12 МАЙ 1992

Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

ҲИЖРИЙ ҚАМАРИЙ, 1412 ЙИЛ, ЗУЛ-ҚАЪДА, 4-КУН.
ШАМСИЙ, 1371 ЙИЛ, САВР, 16-КУН.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг рўзномаси

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган | 1992 ЙИЛ 6 МАЙ, ЧОРШАНБА, 86-СОН • 337 • | НАРХИ ОБУНАЧИГА 15 ТИЙИН. СОТУВДА 1 СУМ.

КЎРГАЗМАДА ХИТОЙ ЯРМАРКАСИ

ЎТГАН куни Ўзбекистон халқ хўжалиги ютуқлари кўргазмасида Хитой Халқ Республикаси Хейрунзин вилоятининг экспорт товарлар ярмаркаси очилди. Унда кенг миқёсдаги енгил, озиқ-овқат саноати маҳсулотлари, қурилиш материаллари, сантехника ускуналари намойиш этилаяпти.

Ўзбекистон томонидан кўргазма ташаббускорлари республика Сув иншоотлари қурилиши давлат комитети ва унинг қошида фаолият кўрсатаётган «Узвнешэкономмаш» ассоциациясидир. Бу ташкилотлар Хитой компаниялари — хусусан Вонгинторг уюшмаси билан анчадан буён ҳамкорлик қилаётган эди. Натижаси икки томон учун ҳам фойдадан ҳоли бўлмаяпти. Биргаликда гидравлик автокранлар, ёпиқ ойнаванд экин майдонларида, шахсий томорқаларда ишлайдиган кичик тракторлар ишлаб чиқариш йўлга қўйилганди. Павильонларда Хитойда тайёрланган ана шу маҳсулотлардан ҳам намуналар ўрин олган.

Ҳамкорлик қилаётган икки давлат ташкилотлари илк марта ана шундай кўргазма ташкил этишди. Бу тадбир дўстлик ришталарини яна мустаҳкамлайди. Кўргазма бир ҳафта давом этади.

Й. ТОШЕВ.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

ЎРТОҚ С. Х. ЙЎЛДОШЕВНИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ФАХРИЙ ЁРЛИҒИ БИЛАН МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

Кўп йил самарали ишлаганлиги, пахтачиликка оид фанни ривожлантириш ва илмий кадрларни тайёрлашдаги хизматлари, жамоат турмушидаги фаол иштироки учун «Союзхлопок» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасининг бош илмий ходими ўртоқ Садритдин Хўжаевич Йўлдошев Ўзбекистон Республикасининг фахрий ёрлиғи билан мукофотлансин.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти

И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1992 йил 5 май.

ХРОНИКА

Хитой Халқ Республикасининг Ўзбекистондаги фавқулодда ва мухтор элчиси Гуань Хэньгуан ишонч ёрлиқларини топширажаги муносабати билан Ўзбекистон Республикаси ташқи ишлар вазири У. А. Абдураззоқов 5 май куни уни қабул қилди.

«Навоийазот» бирлашмаси қошида «Нитрон» заводи ташкил этилганига ҳали кўп бўлгани йўқ. Аммо бу корхона тобора катталашиб бораётир. Чунки эндиликда Киев, Ереван, Тбилиси, Иваново каби шаҳарларнинг корхоналарига юборилаётган кимёвий толалар эвазига пул эмас, техника талаб қилиб олинмоқда. Ҳозирча кимёвий толалардан тўқув иплари ишлаб чиқарилмоқда. Яқин орада яна қандайдир ижобий ўзгаришлар, янгиликлар бўлиши турган гап. Чунки, бунинг учун керакли шарт-шароит ҳозирланмоқда. Корхонада ишчи-хизматчиларнинг 90 фоиздан ортиғини ёшлар ташкил этиши ҳам бундай ўзгаришларга бўлган ишончни янада оширмоқда.

СУРАТЛАРДА: 1. Ноила Нуралиева бирлашманинг бошқа корхонасида ишлаб келарди. «Нитрон» очилгач, ҳеч иккиланмай шу ерга ўтди ва тез орада янги техника сирларини ўзлаштириб, илғорлар сафига қўшилди. 2. Корхонанинг пешқадам ишчиси, байналмилал жангчи Барот Ургучев ташкилий ишларда ҳам фаол иштирок этиб кўпларга ибрат бўлаётир. 3. Операторлар (чапдан) Убай Йўлдошев ва Алишер Исотиллаев иш сифатини кўздан кечирмоқдалар.

А. ХАЛИЛОВ олган сурат.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ САВДО ВАЗИРЛИГИНИ ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ АКЦИОНЕРЛИК «САВДО» («ЎЗБЕКСАВДО») УЮШМАСИГА АЙЛАНТИРИШ ТЎҒРИСИДА

Аҳолига савдо хизматини ташкил қилишни тубдан яхшилаш, республика истеъмол бозорини халқ истеъмол моллари билан тўлдириш, савдо соҳасида бозор муносабатларини кенг жорий қилиш, барча мулкчилик шаклидаги савдо корхоналари билан ташкилотларининг ташаббускорлиги ва тадбиркорлигини ривожлантириш учун шарт-шароитларни вужудга келтириш мақсадида:

1. Ўзбекистон Республикасининг Савдо вазирлиги Ўзбекистон давлат акционерлик «Савдо» («Ўзбексавдо») уюшмасига айлантирилсин.

Белгилаб қўйилсинки, «Ўзбексавдо» юридик шахс ҳуқуқларига эга бўлган, ўз фаолиятини тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини-ўзи бошқариш қоидалари асосида амалга оширадиган, савдо соҳасидаги давлат, ижара, жамоа, оилавий, хусусий ҳамда бошқа корхоналар ва ташкилотларни шартнома асосида бирлаштирадиган хўжалик уюшмасидир.

2. Вилоятлар савдо ва умумий овқатланиш бошқармаларининг, Тошкент шаҳар ҳокимияти савдо, умумий овқатланиш бош бошқармаларининг негизида ҳудудий савдо-ишлаб чиқариш концернлари ташкил қилинсин.

Шу нарса белгилаб қўйилсинки, ҳудудий савдо ишлаб чиқариш концернлари ўз фаолиятида вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимларига ҳисобот берадилар ҳамда «Ўзбексавдо» уюшмасининг муассислари ҳуқуқи билан унинг таркибига кирадилар.

Ўзбекистон давлат акционерлик «Савдо» уюшмаси бир ой муддат ичида ҳудудий савдо-ишлаб чиқариш концерни тўғрисидаги намунали низомни ишлаб чиқиб, Вазирлар маҳкамасининг тасдиқлаши учун тақдим этсин.

3. Ўзбекистон Республикасининг амалдаги қонунларига мувофиқ республика давлат улгуржи савдо идоралари ва улгуржи-чакана савдо бирлашмаларини, вилоятлардаги улгуржи базаларни, савдо бошқармаларини, умумий овқатланиш трестларини ҳамда бошқа катта савдо корхоналари ва ташкилотларини акционерлик жамиятлари ва бирлашмаларига айлантириш мақсадга мувофиқ деб топилсин.

4. Ўзбекистон давлат акционерлик «Савдо» уюшмаси Ўзбекистон Республикаси Савдо вазирлигининг ҳуқуқий вориси деб ҳисоблансин ҳамда қуйидагилар унинг асосий вазифалари ва фаолиятининг йўналишлари этиб белгилансин:

Истеъмол бозоридаги ҳолатнинг ўзгаришларини ҳисобга олиб аҳолининг товарларга бўлган эҳтиёжини ўрганиш ва унинг истиқболини аниқлаш, бозор муносабатларига доир тадқиқотларни ўтказиш,халқ истеъмол моллари ишлаб чиқаришга фаол таъсир кўрсатиш ва шу асосда аҳоли манфаатларини ҳимоя қилиш ҳамда савдо хизмати даражасини юксалтиришга доир чора-тадбирларни амалга ошириш;

савдо соҳасида бозор муносабатларини ривожлантириш, савдо уйларини, тижорат-воситачилик ва чет эл валютаси билан савдо қилинадиган дўконлар тармоғини барпо этишда, халқ истеъмол моллари ишлаб чиқарадиган корхоналар билан ўзаро манфаатли бевосита хўжалик алоқаларини ўрнатишда кўмаклашиш, товарларнинг улгуржи савдоси бўйича республика ва вилоятлараро ярмаркаларни ўтказиш, товар биржалари билан ҳамкорликни таъминлаш;

Савдо акционерлик бирлашмалари ва жамиятларининг, ҳудудий савдо-ишлаб чиқариш концернларининг, барча мулкчилик шаклидаги бошқа савдо корхоналари ва ташкилотларининг фаолиятини, шунингдек, савдо тармоқларига эга бўлган вазирликлар, идоралар, уюшмалар, жамиятлар ва концернларнинг савдо соҳасидаги фаолиятини мувофиқлаштириш;

тармоқда ягона техникавий сиёсатни ўтказиш, савдо ва умумий овқатланиш корхоналари тармоқларини қайта қуриш ҳамда техника билан жиҳозлашга кўмаклашиш, замонавий савдо-технология ускуналарини, товарларни тақсимлаш ва сотишнинг илғор технологиясини жорий этиш, савдони ташкил қилиш ва савдо техникаси соҳасида ватанимиздаги ҳамда чет эллардаги тажрибани ўрганиш ва оммалаштириш.

5. Ўзбекистон Республикасининг Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси 10 кун муддат ичида Ўзбекистон давлат акционерлик «Савдо» уюшмасининг фаолиятини ташкил этиш масалалари юзасидан қарор қабул қилсин.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти

И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри.
1992 йил 5 май.

МУҚАДДАС ҲАЖ АРАФАСИДА

Ҳажга сафар қилишга эътибор жумҳуриятимизда йилдан-йилга кучайиб бораётганини қуйидаги рақамлар аниқ тасдиқлайди:

Ўзбекистондан ҳажга 1989 йили борганлар сони 10 кишини ҳам ташкил этмаган бўлса, 1990 йил бу рақам 355 га, 1991 йил эса 1200 га етди. Ҳозирги ҳали узил-кесил бўлмаган маълумотларга қараганда, бу йил ҳажга бултургига қараганда анча кўп ҳамюртларимиз бориб келадилар. Худо хоҳласа, зиёратчилар йилдан-йилга ошиб бораверади. Асосий гап имкониятларда.

Бу йилги ҳажга тайёргарлик, ҳажга бориш тартиб-қоидалари хусусида Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги мухбири республика Президентининг давлат маслаҳатчиси Бахтиёр Назаровга мурожаат этди. Унинг жавоблари қуйида жамланган ҳолда эълон қилинмоқда.

Ҳажга бориш билан алоқадор бўлган бир қатор масалалар устида алоҳида тўхтаб ўтишга тўғри келади. Чунки бу ҳозир жумҳуриятимиздаги минг-минглаб диндорлар, ота-оналар, қариндош-уруғларнинг диққат марказида турибди.

Аввалам бор шуни алоҳида таъкидлаш зарурки, бу иш тўлиғича Мовароуннаҳр диний идораси тасарруфидадир. Бу ишга ҳукумат ҳам, давлат ҳам аралашаётгани йўқ. Тўғри, ҳукумат самалётларни ташкил этишда, пул алмаштиришда, ҳужжатларни тайёрлашда, божхона ишларида тегишли ёрдам кўрсатиши шубҳасиз ва бу ишларда қўлидан келган барча ёрдамини аямайди.

Давлат ҳаж ишларига аралашмайди ва аралашаётгани йўқ, дер эканмиз, биз бу улуғ ва муқаддас сафарга қанча киши боради, кимлар боради, нима учун у киши эмас, бу киши боради, бу киши борсин-у, униси бормасин, деган ишларга мутлақо аралашмаслигини назарда тутамиз.

Бу ишларнинг барчаси, яна қайтарамиз, Мовароуннаҳр диний идораси тасарруфидаги ишлардир.

Шунинг учун биз яна бир бор таъкидлаймизки, давлатнинг бирор бир ташкилоти ҳаж масаласида тазйиқ ўтказмаслиги, тўсқинлик қилмаслиги керак. Аксинча, мавжуд қонун доирасида ўз зиммасидаги бурчни бажариши зарур. Ҳаж масаласидаги ҳар қандай тўсиқ, ҳар қандай тазйиқ давлат томонидан маън қилинади. Бунга барча вилоятлардаги ҳокимлар, ҳокимларнинг дин масаласи билан шуғулланувчи муовинлари эътибор беришлари керак.

Агарда қонунда белгиланган йўл-йўриқдан чиқиб, кимдаким бу ишларга тўсқинлик қилгудек бўлса, қонун олдида тегишли жавоб бериши лозим бўлади.

Бизда «Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида» қонун бор. Уни ҳаммамиз яхши биламиз. Билмаганларимиз эса чуқурроқ билиб олишга ҳаракат қилишимиз керак. Айниқса шу кунларда бу қонунни чуқурроқ ўрганиб, унга қатъий амал қилишимиз зарур. Ҳукумат идоралари, матбуот ходимлари томонидан бу қонунни шунчаки билишнинг ўзи озлик қилади. Унга чуқур ҳурмат билан муносабатда бўлишимиз керак. Токи, бутун эл-юрт буни ўз кўзи билан кўрсин, юраги билан ҳис этсин, меҳри билан англасин. Виждон эркинлиги ва динга бундай муносабат шунчаки хўжакўрсинга эмас, балки замирида катта сиёсий моҳият жо этилган вазифадир. Чунки бу қонунга кенг миқёсдаги ҳурмат ва эътибор халқ ва давлат ўртасидаги ўзаро меҳр ва оқибатларни мустаҳкамлашга ижобий таъсир кўрсатиши мумкин.

Зотан, дин ва виждон эркинлиги масалаларига жумҳуриятимизда сўнгги йилларда нечоғлик катта эътибор берилаётганлигини ҳар биримиз кўриб турибмиз. Ийд ва Қурбон ҳайитлари Президентнинг махсус фармони билан дам олиш куни сифатида белгиланиб, халқ байрами тарзида нишонланадиган бўлди.

Бу йил тарихда илк бор Маккаи мукаррамадан Ийд байрами ернинг сунъий йўлдоши орқали телевидениемизда тўғридан-тўғри кўрсатилди.

Улуғ пайғамбаримиз ҳақидаги фильм бир неча марта телевидениеда кўрсатилди.

Қуръони карим ўзбек тилида чоп этилди, ҳадисларнинг бир неча нашри босмадан чиқди.

Мовароуннаҳр мусулмонлари қурултойининг иши юқори савияда ўтди.

Яқиндагина бўлиб ўтган воқеани сизга яна бир бор эслатиб ўтмоқчиман. Жумҳурият Президенти Саудия Арабистони подшоҳининг шахсий меҳмони сифатида қабул қилинди. Ўзбекистон шарафига Каъбатуллоҳнинг олтин эшиги очилганидан жаҳон аҳли тегишли хулоса чиқариб олади, деб умид қиламиз. Каъбапўш-Кисванинг бир қисми шахсан Президентимизга Саудия Арабистони подшоҳи томонидан совға қилиниши эса юртимиз, элимизга билдирилган ҳурмат даражаси нечоғлик бўлганини яна бир бор кўрсатади.

Саудия Арабистони билан жумҳуриятимиз ўртасида самимий, дўстона алоқалар ўрнатилгани катта воқеадир. Саудия билан Ўзбекистон ўртасида доимий ҳаво йўли ўрнатилганлигининг аҳамияти ҳам беқиёсдир. Савдо-сотиқ, дипломатик алоқалар, қариндош-уруғларнинг дийдорлашувидан ташқари бу ҳаво йўли кўпдан-кўп фуқароларимиз учун йил давомидаги умра дарвозаларини очиб беради.

Яқин вақтлар ичида очилажак Саудиядаги элчихонамиз эса бу борадаги ишларимизни янада яхшилайди.

Бу йўналишдаги алоқаларимизнинг дастлабки натижалари ҳам кўрина бошлади. «Барака» банки раҳбарияти жумҳуриятимизда ислом маркази биноси, масжид ва мадрасалар қурилишига ёрдам беришга тайёр эканлигини билдирди.

Бу мисоллардан кўриниб турибдики, шу кунларда турли жойларда пайдо бўлаётган ҳаж сафарига гўёки ҳукумат томонидан қандайдир тўсқинликлар бўлаяпти, деган миш-мишлар мутлақо асоссиздир.

Юқорида айтганимиздек, яна бир бор таъкидлаймиз, ҳаж сафари ҳақидаги масала, ҳажга ким ва неча киши бориши ҳақидаги масала Мовароуннаҳр диний идораси тасарруфидадир.

Аввалам бор, маълумки, ҳажга юрак-юрагидан яратганга садоқатли одамлар бориши керак. Бундай кишилар кимлар эканини жойлардаги масжидлардан бошқа, улар билан мустаҳкам алоқа юритувчи, уларни бошқарувчи Мовароуннаҳр диний идорасидан бўлак яна ким ҳам билиши мумкин?

Бироқ, шуни ҳам айтиш зарурки, бу масалада ҳам барча имкониятлар чексиз-чегарасиз эмас, албатта. Бу энг аввало ҳаво йўлларимиз имкониятлари, қабул қилиб олувчи томоннинг имкониятлари билан боғлиқ.

Аммо, шундан келиб чиқиб, кимлар ҳажга бориши кераклигини ҳам, қанча киши бориши кераклигини ҳам ҳукумат эмас Мовароуннаҳр диний идорасининг ўзи белгилаши лозим бўлади.

Ҳукумат ҳеч қайси бир вилоятга, ҳеч қайси бир шаҳарга одамлар сонини белгилагани йўқ, белгиламайди ҳам. Бу иш тўлиқ Мовароуннаҳр диний идораси ихтиёрига бериб қўйилган.

Буни муҳтарам дин аҳлимиз билмоқлари лозим бўлади: ҳукумат ҳеч қандай рўйхат талаб қилмайди ҳам. Фақат ҳужжатлар тегишли қонун асосида расмийлаштирилади, холос.

Нима учун биз ҳатто рўйхатни ҳам олмаймиз?

Бу шунинг учунки, агар бундай қилингудек бўлса, ҳукумат ҳаж қилувчиларни назоратга олгандай бўлиб қолади, бундай қилиш эса мумкин эмас. Буни ҳукумат идоралари яхши тушунишлари лозим.

Хўш, унда кимлар боради ҳажга ва танлов нима асосида ўтказилади?

Буни ҳам диний идора ҳал қилади.

Масалан, тушунмовчиликларга йўл қўймаслик учун, ҳамма нарса ошкоралик асосида ҳал бўлиши учун Мовароуннаҳр диний идорасининг раҳбарлиги остида жойларда имом-хатиблар, эл-юртда катта ҳурматга эга кишилар ва дин пешволаридан иборат комиссиялар тузилиши мумкин.

Муҳим масалалардан яна бири шуки, дейлик, бу комиссия ҳажга борувчиларнинг бошини қовуштириб, ҳаж сафарининг қонун-қоидалари, урф-одатлари ва удумлари билан яқиндан таништириши ҳам мумкин. Бу ишни бир жойга минглаб кишини тўплагандан кўра, жой-жойларда амалга оширилса, эҳтимол, ҳаж қилиш тартиблари билан янада чуқурроқ таништириш имконияти бўлади.

Яна бир масала, эҳтимол, шу комиссия раҳбарларидан иборат кичик гуруҳга аэропорт во меҳмонхона, озиқ-овқат таъминоти масалаларини батафсил ўрганиш учун Қурбон ҳайитгача Саудия Арабистонига бир бориб келиш зарурати туғилар. Агар шундай бўлса, марҳамат, бу гуруҳ бориб келсин, ҳукумат уларнинг бу сафари молия ҳаражатларини тўлиқ кўтариши, ёрдам бериши мумкин.

Агар ўтган йилларда ҳаж сафарида айрим етишмовчиликлар, қийинчиликлар учраган бўлса, бу гуруҳ вакилларининг барвақт у ерга бориб, аҳволни ўрганиб келиши илгариги етишмовчиликларнинг олдини олиш имконини беради.

Зотан, аввалги йилларга қараганда, бу йилдан эътиборан Саудия Арабистони бизга янада яқинроқ ва янада қадрдонроқ бўлиб қолди. Икки мамлакат раҳбарларининг учрашуви дўстлигимизни янада мустаҳкамлади.

Аввал таъкидлаганимиздек, кичик гуруҳни ҳам, умуман ҳаж қилувчиларни ҳам яхшироқ кутиб олинишини, тегишли имкониятлар яратиб беришни илтимос қилиб, Саудия Арабистони раҳбариятига жумҳуриятимиз раҳбарияти расман мурожаат этиши, ўйлаймизки, муҳтарам ҳожиларимизга кўрсатиладиган навбатдаги иззат-икром ва ҳурмат бўлур эди.

Биз мана шу гапларнинг ҳаммасини элу юртга маълум қилишимиз керак. Токи, ҳаж сафари хусусида ўринсиз миш-мишларга йўл қўйилмасин. Токи, бу масалада жумҳуриятимиз ҳукумати ва раҳбариятининг собит йўли борлиги маълум бўлсин. Бу йўлнинг асосини, умумийлаштириб айтсак, қуйидагилар ташкил этади: марказда ҳукумат, жойларда вилоят ҳокимлари диндорларнинг ички ишларига аралашмасликлари керак; дин ва виждон эркинлиги ҳақидаги қонунга қатъий амал қилинади; шу қонун доирасида имкони борича диндорларимизга ёрдам берилиши зарур.

Ҳаж сафаридек муқаддас ишга бизнинг ҳозирги муносабатимиз, қисқача айтганда, шулардан иборат.

Яратганимиздан ҳар бир мўмин-мусулмонга бу муқаддас сафар насиб этишини, тилаймиз.

• *Президент фармонига шарҳ*

ОЛИМЛАР МЕҲНАТИГА МУНОСИБ БАҲО

Республикамизнинг бир гуруҳ олимлари фан ва техника соҳасида Абу Райҳон Беруний номидаги Давлат мукофотига сазовор бўлдилар. Мукофот олган тадқиқот натижалари фундаментал фан ривожига ва уни ҳаётга татбиқ этишга жиддий улуш бўлиб қўшилади.

Атоқли физик олимлар М. Баҳодирхонов, С. Зайнобиддинов, А. Мамадалимов, Р. Мўминов, М. Саидов ва М. Юнусов томонидан кремнийда аралашмалар ҳолати комплекс тадқиқ қилинди, халқ хўжалигининг кўп соҳаларида кенг қўлланиладиган технология ва асбоблар ишлаб чиқилди. Иссиқлик ва радиация таъсир эттирилган ҳамда турли аралашмалар билан бойитилган кремний ҳозирги вақтда микроэлектрониканинг энг муҳим элементи ҳисобланади. Шу боисдан Беруний мукофотига сазовор бўлган мазкур иш жаҳон миқёсида маълум ва машҳурдир.

Иш муаллифлари томонидан аралашмалар ва нуқсонлар ўзаро таъсиридан тарқаладиган радиация, лазер нурланиш, ультратовуш майдонининг қонуниятлари аниқланди, кремнийда электрфизикавий, фотоэлектрик, оптик ва иссиқлик физикаси ҳодисалари комплекс ўрганилиб, шу асосда кремний олиш ва асбоблар ясашнинг такомиллаштирилган янги усуллари ишлаб чиқилди. Ярим ўтказгичли асбоблар ва қурилмаларнинг мутлақо янги турлари, жумладан қуёш элементлари, ядровий нурланиш детекторлари, юқори сезгир фотоприёмниклар ва ҳоказолар яратилди ва ишлаб чиқаришга жорий этилди.

Муаллифлар кристаллар физикаси, қаттиқ жисмнинг радиацион физикаси, бойитилган ярим ўтказгичлар физикаси ва техникаси тараққиётига катта ҳисса қўшдилар.

Ж. Ҳамидов, И. Мусабоев, О. Оқилов, М. Исломов, К. Нишонбоев, А. Турдиев ва Ю. Шполянскийларга Беруний номидаги мукофот «Ҳужайра ва тўқима системаси: эволюция, радиосезгирлик, юқумли патология» ишлар туркуми учун берилди.

Бу ишлар туркуми умуртқали ҳайвонларнинг қон ҳосил қилиш системаси эволюциясини, инсондаги юқумли патологияларда уларнинг табиий радиорезистентлик, патогистологик ва биокимёвий ўзгаришлари шаклланиш механизмларининг фундаментал тадқиқоти натижасидир.

«Умуртқали ҳайвонларда қон ҳосил бўлиш элементларининг электрон-микроскопик атласи» 1979 йилда нашр қилинган бўлиб, шунга ўхшаш илмий асар ҳозиргача дунёда йўқ. Муаллифлар томонидан умуртқали ҳайвонларда қон ҳосил бўлишининг илк бор тавсия қилинган бир хил схемаси бутун дунёда қабул этилди.

Ривожланаётган организмларга кам миқдордаги радиациянинг ижобий таъсири механизмларининг тадқиқ этилиши фундаментал тадқиқотларнинг амалиётга йўл топишига ва ишлаб чиқаришга жорий этилаётганига яққол мисолдир.

И. Мусабоев раҳбарлигида бажарилган ишлар туркуми турли юқумли касалликларнинг биокимёвий ва иммунологик кўрсаткичларга асосланган янги клиник таснифини ишлаб чиқишда, вабо, ичтерлама, ичбуруғ сингари бизнинг минтақамиз учун ўткир ва ижтимоий муаммо бўлган турли юқумли касалликларни даволашда турли биоэлементларни биостимуляторлар сифатида жорий этишда ёрдам берди.

Муаллифлар тадқиқотларининг натижалари мамлакатнинг кўпгина илмий марказларида ва хорижда юқори баҳоланди, ҳозирги кунларда эса биология ва тиббиёт олий ўқув юртларида дарслик сифатида фойдаланилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси ФА академиклари М. Хайруллаев, Г. Пугаченкова, Э. Юсупов, мухбир аъзолар А. Валиев, Х. Пўлатов, фалсафа фанлари доктори С. Шермуҳамедовнинг миллий маданият ва маънавий мероснинг назарий муаммоларини ўрганишга оид тадқиқотлар туркуми унутилган даврлар алоқасини, Ўзбекистон маданияти ривожланишининг эволюцион йўлини тиклашга, унга инсонпарварлик моҳиятини қайтаришга бағишланган. Мазкур олимларнинг тадқиқотлари миллий маданият шаклланиши ва ривожланишининг қонунияти ва хусусиятларини, маданий меросни ўрганишда изчилликнинг моҳияти, унинг жамият маънавий ва ахлоқий тараққиётидаги аҳамиятини очиб беради. Эълон қилинган асарларда маънавий анъаналарнинг аҳамияти кенг кўрсатилган, ўтмишда Ўрта Осиёда яратилган мислсиз қадриятлар атрофлича баён этилган. Форобий, Ибн Сино, Беруний, Улуғбек ва бошқалар сингари буюк олим ва мутафаккирларнинг жаҳон маданияти ва фанидаги мавқеи ва ўрни алоҳида очиб берилади.

Беруний номидаги Давлат мукофотига сазовор бўлган ишлар орасида «Ўзбек адабиёти тарихи» китоби ҳам бор. У Ўзбекистон Республикаси ФА Алишер Навоий номидаги Адабиёт институтининг олимлари А. Ҳайитметов, А. Абдуғафуров, С. Ғаниева, Е. Исҳоқов, Э. Каримов, А. Қаюмов, М. Мирзааҳмедов ва С. Эркинов томонидан яратилган.

(Давоми 2-бетда).

• Депутатлик ҳаловат эмас •

ҲАЁТ ИЗГА ТУШАДИ

ДЕЙДИ ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ НАВОИЙ ВИЛОЯТИ КЕНГАШИ ДЕПУТАТИ, ВИЛОЯТ БОШ ТАЪМИНОТ БОШҚАРМАСИ БОШЛИҒИ ЮСУФ ДАВРОНОВ.

— Юсуф ака, бундан уч йил бурун халқ депутатлари сайловлари анча демократик тарзда ўтганди. Тўғри, ўша сайловларда ғирромликлар ҳам бўлган. Лекин сайловчиларнинг номзодларнинг дастурлари кўпроқ маҳлиё этди. Шунга ҳам анча бўлди. Кўп сувлар оқиб кетди. Тўғриси, бугунга келиб сайловчиларнинг айрим депутатлардан ихлоси қайтаяпти.

— Тан олиш керак. Сайловолди учрашувлари айримлар учун ваъдабозлик мусобақасига айланиб кетганди. Маълумки, дастлаб собиқ иттифоқ парламентига ўтказилган сайловда биз ана шундай ваъдабозликни кўрдик. Кейин улардан ўргандик. Лекин ваъда бошқа, иш бошқа экан. Уйдаги гапимиз кўчага тўғри келмай қолди. Оқибат нима бўлди? Буни ҳаммамиз кўриб турибмиз.

Энди саволингизга келсак. Тўғри ҳар бир депутатнинг сайловолди дастури бўлган. Шу жумладан, мен ҳам ўз дастуримни тузгандим. Ҳозир ҳам ўз дастуримга эгаман, албатта. Буларнинг энг муҳими аҳолини ичимлик сув ва табиий газ билан таъминлаш эди. Чунки Навоий районининг Қодир Раҳимов номли жамоа хўжалиги Навоий шаҳри билан ёнма-ён. Қолаверса, Навоий шаҳри ана шу жамоа хўжалиги ҳудудида қад кўтарган. Ахир шаҳарлик табиий газ, иссиқ ва совуқ суви мавжуд бўлган уйда яшаса, кишлоқликнинг кўнгли чўкмайдими? Ўзим депутат бўлиб сайланган қишлоқларни газлаштириш учун 1990 йилдан бери югураман. Ҳарқалай, ҳаракатим зое кетмади. Табиийки, мен бу билан депутатлик фаолиятимни сидқидилдан бажардим, деб мақтанмоқчи эмасман. Муаммолар ошиб-тошиб ётибди. Буларни ҳал қилиш учун бир депутатнинг кучи етиши қийин. Тўғри гап-да. Бизнинг айрим бюрократларимиз эса халқ талабини тинглаш ўрнига «Депутатингга бор, бошимни оғритма», деб жеркиб ташлашаяпти.

— Навоий вилояти қайта тикланди. Сиз вилоят кенгаши депутати сифатида қайтадан тикланган вилоятнинг истиқболи ҳақида нималар дея оласиз?

— Вилоятимиздаги Навоий, Учқудуқ, Зарафшон шаҳарларидаги йирик корхоналар қурилгандан буён собиқ марказ ихтиёрида эди. Ер ости бойликлари эса аёвсиз ташиб кетилди. Энди марказ йўқ. Биз мавжуд бойлигимизга эгалик қилмоқдамиз. Бор маҳсулотларимизни ўзимизда қайта ишлаш имкониятига эришишимиз лозим. Ҳозир хом ашё билан жаҳон бозорига чиқиб бўлмайди. Вилоятда, қўшма, кичик корхоналар барпо этишга жиддий киришилган. Бошқармамиз қошида «Мармар» кичик корхонаси иш бошлаганига кўп бўлгани йўқ. Лекин бу кичик корхона ишлаб чиқарган маҳсулоти 2 миллион сўмликдан ошиб кетди. Биз бир томондан аҳоли эҳтиёжини қондираяпмиз, иккинчидан ўзимизнинг иқтисодимизни мустаҳкамлаб оляпмиз.

— Юсуф ака, мени яна бошқа бир савол қизиқтиради. Халқимиз қўшилиш ва ажралишларнинг жабрини кўп тортди. Эсингизда бўлса, 1988 йилда иккита вилоят, йигирмадан ортиқ район, бир қатор вазирликлар бирлаштирилиб юборилганди. Орадан бир йил ўтар ўтмас ҳаммаси жойига туша бошлади. Ўша пайтлар кўпчилик буни маъмурий-бошқарув аппаратини қисқартиришга қаратилган йўл деб тушунтиришди.

— Тўғри, лекин 1988 йили ишлаб чиқарилган мажбурий бошқарув бош схемаси ҳеч нарса бермади. Буни ҳаётнинг ўзи исботлади. Ўша йиллари мен раҳбарлик қилаётган таъминот бошқармасини ҳам тугатишга уринишлар бўлди. Бироқ халқнинг ўзи бошқармани тугатишга қаршилик билдирди.

Мана ҳозир собиқ иттифоқда ўзаро иқтисодий алоқалар узилган. Бизнинг шу кунлардаги вазифамиз мана шундай оғир шароитда мустақил давлатлар ҳамдўстлиги ҳудудидаги корхона, ташкилот ва биржалардан кўплаб турдаги молларни имкони борича арзонроқ баҳода харид қилиш ва вилоятимиздаги буюртмачиларимизга етказиб беришдир. Ҳозирча бу соҳадаги ишимизни баҳоли қудрат уддалаяпмиз. 25 миллион сўмлик ўрнига 32 миллион сўмлик моллар, техника жиҳозлари, ускуна ва механизмларни буюртмачиларга етказиб бердик.

Энди бояги саволингизга қайтайлик. Навоий вилояти қайта ташкил этилди. Табиийки, вилоятда янги ташкилотлар, корхоналар кўпайди. Уларнинг тез орада оёққа туриб кетиши кўпроқ таъминот масаласига боғлиқ. Бу биринчидан. Иккинчидан, ҳали айтганимиздек иттифоқ тугатилган. Вилоятдаги қатор корхоналарнинг иш мароми сустлашиб қолди. Ана шундай бир шароитда «Навоиазот» бирлашмаси, цемент, электрокимё заводлари, Навоий ГРЭСИ ва қурилиш ташкилотларининг барбод бўлган хўжалик алоқаларини қайтадан тиклаяпмиз. Буни ўша корхоналарнинг раҳбарларидан ҳам сўраб кўришингиз мумкин. Энди кимё ва қурилиш маҳсулотларига бутун жумҳурият эҳтиёж сезмоқда. Шу мақсадда кейинги уч ой мобайнида 30 миллион сўмлик молни таъминотчилар буюртмасига асосан олиб келдик. Бу миннат эмас. Бор гап. Бирлаштириш, йириклаштиришдан ҳеч ким фойда кўрмади. Оқибатда миллиардлаб сўм ҳавога совурилди. Бунинг жабрини кўпроқ халқ тортди.

Тўғри, мен бошқарув аппаратининг кўпайиб боришига қаршиман. Ҳозир бизда ўз фаолиятини тушуниб етмаган жамиятлар, бошқармалар талайгина. Барибир, мустақил жумҳуриятнинг ўз бошқарув тизими бўлиши керак. Собиқ Иттифоқдан андоза олинган бошқарув усулидан воз кеча боришимиз зарур. Бир ишчига ўн бошчининг нима кераги бор? Ўзини билган кишилар буйруқларсиз ҳам ишлайверади. Шундай эмасми? Вақти келиб бошқарув тизимига эҳтиёж қолмайди, деб ўйлайман. Ўшанда бюрократия батамом барҳам топади. Мен яхши кунлар умиди билан яшаяпман. Бугунги куннинг олатасир ҳаёти барибир изга тушади.

Суҳбатдош:

М. МАРДИЕВ.

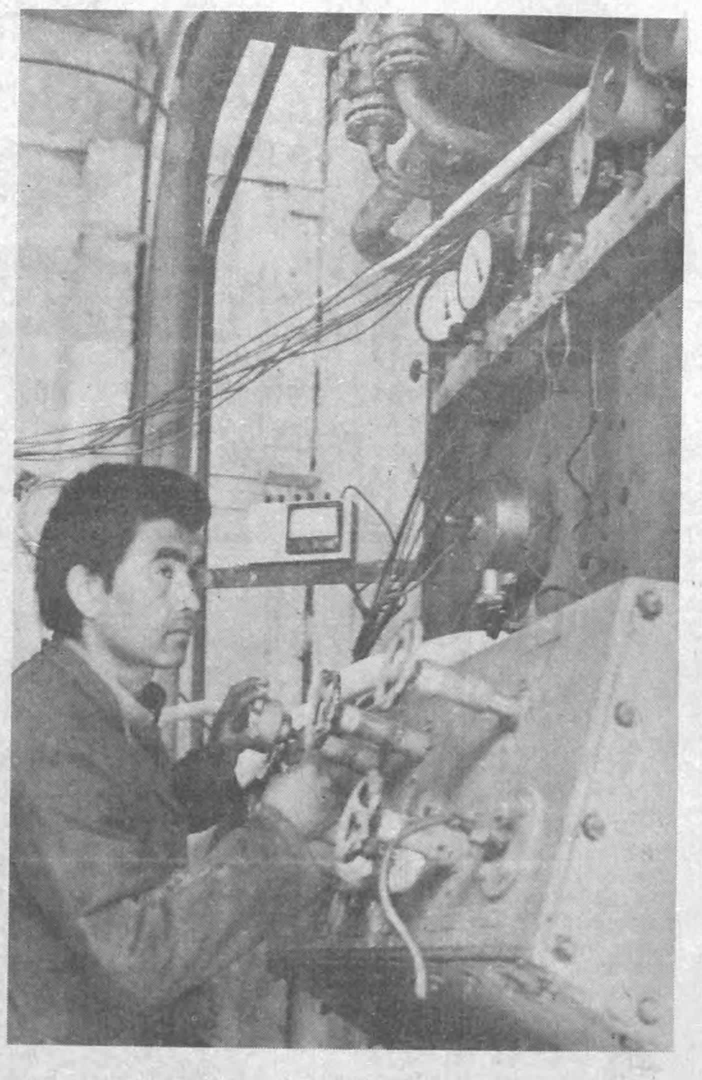

СУРХОНДАРЁ ВИЛОЯТИ. Қумқўрғон районидаги Н. Мирзаев номли жамоа хўжалигида ғишт заводи, оҳак ишлаб чиқариш цехи фойдаланишга топширилди, пахтани қайта ишлайдиган корхона, сабзавот ва мева омбори бунёд этилаяпти. Шунингдек, кислород цехи маҳсулот бера бошлади. У касалхоналар, қурилиш ташкилотлари ва бошқа жамоаларни кислород билан таъминлаяпти. Цех йил мобайнида бир ярим миллион сўм миқдорида фойда кўриши кутилмоқда.

СУРАТДА: оператор Чори Мамадиев.

И. ХЎЖАЕВ олган сурат. (ЎзА).

ЎЗБЕКИСТОННИ ЁРУҒ КУНЛАР КУТАДИ

Покистонда чоп этиладиган «Зиндаги Лахор» («Лахор ҳаёти») ҳафтаномасининг масъул ходими Мухтор Ҳасан «Халқ сўзи» ва «Народное слово» газеталари ижодий жамоасининг меҳмони бўлди.

— Мен мустақиллик сари йўл очган ўзбекистонлик ҳамкасбларим билан учрашиб, дўстона суҳбатлашиш имкониятига эга бўлганимдан бағоят хурсандман, — дея сўз бошлади Мухтор Ҳасан. — Бизнинг ижтимоий-сиёсий қарашларимизда муштараклик бор, маънавий илдизларимиз эса бир. Амир Темур, Улуғбек, Ибн Сино, Термизий сингари буюк сиймолар билан биз ҳам ҳамиша фахрланамиз.

Покистон ва Ўзбекистон халқлари учун ўзаро наф келтирадиган ҳамкорликни қарор топтириш учун кенг истиқбол йўллари очилди. Бундан кейинги қўшничилигимиз самараларидан умидимиз катта. Бинобарин, биз сизлардан кўп соҳаларда ибрат олсак, ўргансак арзийди. Чунончи, Ўзбекистонда халқнинг саводлилиги деярли юз фоиз экан. Бизда эса 26 фоиз. Учинчи дунё дея аталувчи мамлакатларда ундан ҳам кам. Имоним комилки, вақти келиб ўзбек халқи маданият бобида юксак даражага кўтарилиб, бир қатор мамлакатларга, жумладан Покистонга ҳам намуна бўлади. Бундай кун узоқ эмас, балки 10—15 йил кифоя қилар. Бунинг учун кейинги ўн йилликларда унут бўлган тарихий ўтмишингиздаги энг яхши, довруқли хислатларингизни қайта тиклаб, истиқлолингизни мустаҳкамлайсиз, деб ўйлайман. Дарвоқе, 74 йил давомида эришган ҳамма ижобий тажрибаларингизни ҳам сақлаб қолишингиз керак, деган фикрдаман.

Шундан сўнг «Халқ сўзи» ва «Народное слово» газеталари бош муҳаррири вазифасини бажарувчи Анвар Жўрабоев газетанинг йўналиши, жамоа олдида турган вазифалар ҳамда мавжуд муаммолар ҳақида меҳмонга сўзлаб берди. Сўнгра Мухтор Ҳасан «Халқ сўзи» ва «Народное слово» газеталари ижодий ходимларини қизиқтирган саволларга жавоб қайтарди.

САВОЛ: Журналист бўлганимиз боисидан «Зиндаги Лахор»нинг руҳи, йўналиши, мавқеи, иқтисодий аҳволи, ижодий ходимларининг даромадлари бизни кўпроқ қизиқтиради.

ЖАВОБ: Ҳафтаномамиз асосан сиёсий нашр бўлиб, иқтисодиётга оид масалаларни, спорт оламидаги воқеаларни ҳам қисман ёритиб боради. Бизда иқтисод эркин бўлгани учун ўзимизни ўзимиз боқишимиз керак. Бу бизни реклама ва эълонларга ҳам кўпроқ ўрин беришга мажбур этади.

Жамоамиз 50 кишидан иборат. Шундан тенг ярми ижодий ходимлар, қолган ярми маъмурият аъзоларидир. Бир неча бўлимдан иборат маъмурият ҳафтаномани чоп этиш, тақсимлаш, жўнатиш билан шуғулланади. Ҳисобчилар ҳам маъмуриятга кирадилар.

Ижодий ходимларнинг маошларига келсак, ёмон эмас. Тўлиқ тасаввур бўлиши учун доллар ҳисобида ола қолайлик. Бошловчи журналистлар 1—2 йил давомида 60 доллардан 120 долларгача оладилар. Кейин 200 доллардан кам бўлмайди. Менинг ходим сифатида ойлик маошим 400 доллар атрофида. Энди долларни сўмга чақиб чамалаш сизлар учун қийин бўлмаса керак.

САВОЛ: Покистонда ўзбеклар кўпми?

ЖАВОБ: Оз эмас. Улар инқилоб пайтида кўп ўтишган. Кейин босмачилик ҳаракати бостирилган кезларда яна кўпайишган.

САВОЛ: «Босмачи» сўзи ўша пайтдаги ҳаракатнинг тўғри талқини эмас. Ўзбекистон мустақиллик мақомига эга бўлгач, бу ҳақиқат рўй-рост айтила бошланди. Айтинг-чи, Покистонда босмачини ким деб билишади?

ЖАВОБ: Умуман айтадиган бўлсак, бу борада мен аниқ ва тўлиқ фикр баён этолмасам керак. Шахсий фикримга келсак, улар озодлик, эркинлик, мустақиллик тарафдорлари бўлишган, дейиш мумкин. Масалан, Иброҳимбек ва унинг йигитларини оқларга қарши озодлик учун курашган ватанпарварлар деб биламиз.

САВОЛ: Афғонистон муаммоларига Покистонда қандай қарашади?

ЖАВОБ: У ерда масала ҳал бўлди ҳисоб, осойишта кунлар яқин. Мужоҳидлар ҳаракати мақсадга эришди, энди ҳаммаси яхши бўлади.

САВОЛ: Совет ҳарбий асирлари, уларнинг тақдири ҳақида сизга нималар маълум?

ЖАВОБ: Мен Москвада бўлганимда ҳарбий асирлар 380 киши атрофида эканлиги ҳақида гапиришганди. Шулардан 5 кишининг исмшарифларини ёзиб олгандим. Ҳаммаси славян йигитлар бўлиб, бири тошкентлик экан. Қайтганимдан сўнг уларни излаб топишга ҳаракат қилиб кўрдим. Уларнинг бири Нажибулло ҳукуматига топширилиб, Москвага жўнатилди.

Ишонаманки, ҳамма асирлар, албатта, озод бўладилар. Аммо шуниси ҳам борки, асирларнинг кўпчилиги ватанларига қайтишни истамайдилар. Чунки собиқ иттифоқ парчаланганини билишади-ю бироқ чинакам ўзгаришлар бўлишига ишонишмайди. Ғайридинлари ислом динини қабул қилишган.

САВОЛ: Ўзбекистонга ташрифингиздан мақсад?

ЖАВОБ: СССР тугаб, жумҳуриятингизда юз бераётган ижтимоий-сиёсий, иқтисодий ўзгаришларни ўз кўзим билан кўриб, воқиф бўлмоқчиман. Сафарим тугагач, шу мавзуларда қатор мақолалар ёзмоқчиман. Бир неча кун юртингизда бўлиб ишонч ҳосил қилдимки, асосий муаммоингиз иқтисодий қийинчиликлар экан. Бу эса ўткинчидир.

САВОЛ: Ўзбекистон билан Покистон ўртасида ҳар томонлама ҳамкорлик ўрнатиш масаласига сиз қандай қарайсиз?

ЖАВОБ: Сизлар Ўзбекистон парламенти ва ҳукумати рўзномасининг мухбирлари экансизлар, бинобарин, амалий алоқалар ўрнатилишини тезлаштиришда ёрдамингиз тегиши мумкин. Элчихоналар тезроқ очилса, ҳамкорлик бошлаб юборилса, иккала томонга ҳам фойда бўларди. Тижоратни йўлга қўйишнинг афзаллиги хусусида битта мисол келтирмоқчиман. Бозорларингизни бориб кўрдим. Қуруқ мева сероб экан. Энг баланд нархи — 100 сўм. Покистонга эса 4 баравар қиммат нархда сотишингиз мумкин. Қолаверса, энг қулай транспорт алоқасини ўрнатиш имкониятлари мавжуд. Нархи чақадиган ҳаво йўллари шарт эмас. Тошкентдан Исломободгача машинада 24 соатлик йўл. Юқорида айтганимдек, маслаги, маънавий илдизлари бир-бирига яқин халқ ҳамкорликда яшаса, ҳар икки томон ҳам манфаат кўриши шубҳасиз.

Суратда Мухтор Ҳасан.

Еркин БОТИР олган сурат.

Абдусамад ЙЎЛДОШЕВ.

ОЛИМЛАР МЕҲНАТИГА МУНОСИБ БАҲО

(Боши 1-бетда).

Ўрта Осиё халқларининг қадимги даврдан бошлаб XX асрнинг бошларигача бўлган адабий жараён қонуниятлари таҳлилини ўз ичига олган бу асарнинг пайдо бўлиши Ўзбекистоннинг нафақат илмий, балки маданий ҳаётида ҳам муҳим воқеа бўлди. Бу тадқиқот ўзбек адабиётининг шаклланиши ва ривожланиши масалаларига бағишланган, Ўрта Осиё ҳудудида араб ва форс тилларида яратилган умумтурк адабий мероси ва адабиётига ҳам жиддий эътибор берилган. Туркий халқлар, шу жумладан ўзбек халқининг кўп асрлик адабий ижодиёти мусулмончилик ўрнатилгунга қадар бўлган ва мусулмон анъаналарининг чуқур тадқиқотидан иборатдир.

Табиийки, ҳар бир адабиёт тарихи муайян даврнинг мавжуд фан даражасини ўзида акс эттиради. «Ўзбек адабиёти тарихи»да «Авеста», «Табарий тарихи», Берунийнинг «Ўтган авлодларнинг ёдгорликлари», Навоийнинг «Эрон шоҳларининг тарихи», «Вақфия» ва шулар каби кўпгина Шарқ асарлари янгидан талқин қилинган.

Алишер Навоий ҳаёти ва ижодига катта ўрин ажратилади. Буюк сўз устаси ва донишманднинг жаҳон адабиётига қўшган ҳиссаси мамлакатимиз ва хорижий юртлардаги навоийшуносликни ҳисобга олган ҳолда янгича фикрлаш руҳида талқин қилинган. Бобир ва Машраб, Муқимий ва Фурқат ижоди атрофлича таҳлил этилади.

Ўзбекистон Республикаси ФА академиги Т. Саримсоқов ва тиббиёт фанлари доктори, профессор Н. Аҳмедов оригинал дарсликлар яратганликлари учун Беруний номидаги Давлат мукофотига сазовор бўлишди.

Т. Саримсоқовнинг ўзбек тилида «Ҳақиқий ўзгарувчининг функциялари назарияси» ва «Функционал анализ курси» дарсликлари университетлар ва педагогика институтлари математика куллиётларининг талабалари учун «Анализ-III» курсини баён этишга бағишланган. Улар муаллифлар томонидан ТошДУ математика факультетининг студентлари учун ўқилган лекциялар асосида ёзилган. Шу пайтгача математиканинг шу бўлими бўйича ўзбек тилида яратилган ягона дарсликлардир. Шу боис бу иккала дарсликнинг қайта нашр қилиниши бежиз эмас («Моддий ўзгарувчанлик назарияси» — биринчи нашри — 1967 йил, иккинчиси — 1982 й., «Функционал анализ курси» — биринчи нашри —1980 й., иккинчиси — 1986 й.)

Мазкур дарсликлар бўйича Ўзбекистон математикларининг кўплаб авлодлари шуғулланишган. Т. Саримсоқов ТошДУда функционал анализ кафедрасини ташкил қилди ва «Анализ-III» курси бўйича биринчи лектор бўлди. Унинг ташаббуси билан 1979 йилда Ўзбекистон Республикаси ФА математика институтида функционал анализ бўлими ташкил қилинди. Шундай қилиб бу дарсликлар ўз ҳаётини математика ривожига бағишлаган атоқли олим томонидан ёзилган.

Тиббиёт билим юртларининг ўқувчилари учун ўзбек тилида ёзилган «Нормал ва патологик анатомия билан физиология» дарслигининг муаллифи Тошкент давлат тиббиёт институтининг одам анатомияси кафедрасида 44 йиллик педагогик иш тажрибасига эга бўлган тиббиёт фанлари доктори, профессор Н. Аҳмедовдир.

Дарслик янги ўқув дастури асосида ёзилган бўлиб, унда одам анатомияси, физиологияси ва патологиясининг ҳамма бўлимлари қамраб олинган, материал морфология ва физиологиянинг замонавий ютуқларини ҳисобга олган ҳолда баён қилинади. Унинг муҳим ижобий хусусияти шундаки, муаллиф ўрта тиббий ходимларни тайёрлаш талабларини ҳисобга олган.

Беруний номидаги Ўзбекистон Республикаси Давлат мукофотига сазовор бўлган барча тадқиқотлар ва дарсликлар мустақил жумҳуриятимизнинг келажагига, унинг фани ва маданияти тараққиётига самарали хизмат қилади, деган умиддамиз.

М. САЛОҲИДДИНОВ,
Беруний номидаги Ўзбекистон Республикаси Давлат мукофотлари комитетининг раиси, республика Фанлар академияси президенти.

ҚАМАШИДА ШАКАРҚАМИШ ЎСАДИ

«КОММУНИЗМ ЙЎЛИ» жамоа хўжалиги деҳқонлари Наманган вилоятидан шакарқамиш уруғини келтириб, 6 гектар майдонга экишди.

— Мутахассислар ўсимлик таркибида 27 фоиз қанд мавжудлигини аниқлашди, — дейди бригадир Абди Бозоров. — Ҳозирча шакарқамиш уруғини олиб уни кўпайтириш кўзда тутилмоқда. Келажакда бу экин майдонлари яна кенгайтирилади. Энди Қамашида хом ашёни маҳсулотга айлантирадиган завод қурилса, ажаб эмас.

П. ГАДОЕВ.

ЯНГИ РЎЗНОМА

Андижон вилоятининг Қорасув шаҳрида 20 мингдан зиёд аҳоли яшайди. Навқирон ва гўзал шаҳарнинг қутлуғ ишларини амалга ошираётган бунёдкорлари элга ибрат бўлаётган оловқалблари бор. Шубҳасиз, ечимини кутаётган муаммолар ҳам оз эмас. Халқни эзгу ишларга отлантириш, уларни умидли кунларга бошлаш Президент фармонлари ижросини кучайтириш учун нима қилиш керак! Шаҳарда «Қорасув тонги» рўзномасини чиқариш мақбул деб топилди. Янги нашрнинг илк сони муштарийлар қўлига бориб етди.

ОБ-ҲАВО ИНЖИҚЛИГИ

Об-ҳаво инжиқлигининг сабаби нимада! Ўзбекистон Республикаси об-ҳавони кузатиш маркази бошлиғи Нина Сергеевна ГАВРИЛОВА ЎзА мухбирининг бу саволига қуйидагича жавоб қилди.

— 26 апрелдан ҳаво ўзгара бошлади. Шу кундан бошлаб 29 апрелга қадар, мисол учун олганимизда, Қашқадарё вилоятида беш соат давомида бир ойда бўладиган ёғингарчиликнинг 50 фоизидан 170 фоизигача миқдорда ёғин-сочин бўлди, Бухоро вилоятида бу кўрсаткич бир ярим соат ичида 80—110 фоизни, Самарқанд вилоятида бундан сал камроқни ташкил этди. Биринчи майдан учинчи майга қадар вазият янада оғирлашди. Тошкент, Самарқанд, Сурхондарё ва Андижон вилоятларида сел қуйди ва ёғингарчилик миқдори май ойига тўғри келадиган нормадан ошиб кетди. Бунинг устига Сурхондарё ва Андижон вилоятларида жала дўлга айланди. Тоғолди ва тоғли районларда эса ёмғир қорга айланди. Ҳарорат меъёридагидан 10—14 даража пасайиб кетди.

Иккинчи—тўртинчи майда тунлари ва эрталаб тупроқнинг устки қатлами музлади. Республика шимолида 4 даражагача совуқ бўлди. Тошкент, Сирдарё, Жиззах, Сурхондарё вилоятларида ҳаво ҳарорати бир даражагача совуди.

Юз йил давомида олиб борилган кузатишларга қараганда, 1951, 1954, 1989 йилларда об-ҳаво шундай келган, 1992 йилда яна такрорланди. Тошкент вилоятида 125 йил давомида 1985 йилдагина ҳозирдек ҳаво совуқ келган эди.

Бу совуқ қишлоқ хўжалик экинларига қандай таъсир қилди? Экинлар учун меъёрий зарур иссиқлик бўлишига 20—40 фоиз, шимолда эса 50—60 фоиз ҳарорат камлик қилди. Совуқ тушиши ғўзанинг ҳолатига ёмон таъсир этди. Ғўзанинг илдиз чириш касали, қатқалоқ хавфи пайдо бўлди. Сабзавот экинлари, мевали дарахтлар, тут дарахти, токзорлар, маккажўхори экинларига совуқ шикаст етказди. Ғалла ётиб қолди.

Олтинчи майдан бошлаб, айниқса республиканинг шимолида об-ҳавонинг яна ўзгариши кутилмоқда. Яна ёғингарчилик бошланади. Лекин ҳаво ҳарорати унча пасаймайди.

ШАҲИДЛАР ЁДГА ОЛИНДИ

Бир неча кун мобайнида осмонни қоп-қора булутлар қоплади, кетма-кет момоқалдироқ гумбирлаб, тинмай ёққан ёмғир сувлари далаю боғлар, ҳовлию кўчаларни тўлдириб юборди. Тоғлардан тушиб келаётган сел кўп жойларни ювиб кетди.

Душанба куни, тонг чоғи чўққилар ортидан қуёш чарақлаб, бутун еру заминни нурга чулғади. Ангрен шаҳрида, атроф-теваракдаги овул ва қишлоқларда истиқомат қилувчи аҳоли эрта саҳардан Жигаристоннинг бир чеккасидаги қабристон томон оқиб кела бошлади. Кампирлар, аёл ва қизлар бир-бирларини бағирларига босганча зор-зор йиғлашар, эркаклар эса дастрўмолларини жиққа ёш тўлган кўзларига босиб, зиёратгоҳдаги ўриндиқларга оғир чўкканча қўлларини фотиҳага очишади. Тошкентдан, бошқа шаҳар ва кентлардан Жигаристонга элтадиган барча йўлу сўқмоқлар шу куни серқатнов бўлди, зиёратга келувчиларнинг охири кўринмас, улкан тоғлар қўйнида яширинган кафтдеккина қишлоққа тумонат одам йиғилган эди.

Элу юрт ўтган йили юз берган табиий офат туфайли ҳалок бўлган эллик беш нафар жигаристонликни воқеадан бир йил ўтгач, шу тариқа хотирлади. Республика, вилоят раҳбарияти ва шаҳар ҳокимияти шаҳид бўлган инсонлар руҳини шод этиш, улар хотирасини абадийлаштириш, қабристонни, теварак-атрофни обод қилиш мақсадида кўпгина ишларни амалга оширди. Талафотдан жабр кўрганларга моддий, маънавий мадад бериш чоралари кўрилди, улар янги уй-жой, бошқа зарур иморат ва иншоотлар билан таъминланди. Ғамхўрлик тадбирлари ҳали ҳануз давом этмоқда.

— Жигаристонликларга ёрдам кўрсатиш жамғармасига шу кунгача икки миллион сўмга яқин маблағ тушди, — дейди жабр кўрганларга моддий ёрдам бериш ва талафот оқибатларини тугатиш комиссияси раиси, Ангрен шаҳар кенгаши депутати Убайдулла Абдиев. — Ҳамдард ва ҳамдам инсонлар офат юз берганидан то шу кунгача бизнинг ҳамюртларимизга саховат ёрдам қўлларини чўзиб келишаяпти. Халқ, ҳукумат томонидан кўрсатилаётган мададнинг айни шундай ёрдамга муҳтож кишилар, оила ва хонадонларга ўз вақтида етиб бориши учун зарур чора-тадбирлар кўрилаяпти.

4 май куни қишлоқ аҳли ўтганлар ёдини хотирлар экан, шу билан бир вақтда жигаристонлик жигарбандлар бошига тушган оғир мусибатдан куйиб, қалби ўртанган, улар учун астойдил ачиниб, шу заҳоти ёрдамга отланган яхши ниятли инсонлар номини ҳам ҳурмату эҳтиром ва чуқур миннатдорчилик хислари ила ёдга олишди. Тошкент вилоятининг барча шаҳар ва қишлоқларида, Андижон, Сирдарё, Фарғона ва Наманган вилоятлари, қардош Ўш вилояти, айниқса, Ўзган шаҳрида истиқомат қилувчи юзлаб, минглаб меҳри дарё инсонлар ҳам шу куни қабристон ёнида бошларини қуйи эгганча туришарди.

Ангрен шаҳар ҳокимиятининг маҳаллалар билан ишлаш бўлими бошлиғи Тоғай Юсуповнинг таъкидлашича, шаҳардаги барча маҳаллалар, корхона, ташкилот, муассаса ва билим юртлари жамоалари Жигаристонни ободонлаштириш, Янги Жигаристон қўрғонини бунёд этиш ишига ғоят катта ҳисса қўшишди. Бу ерда йил давомида ўтказилган турли тадбир ва маъракаларни ташкил қилишда 9-сон кўмир шахтаси (раҳбари А. Мусажонов), Ангрен кўмир қазиб олиш ҳавзаси (раҳбари Ю. Антипин), шахта қурилиш бошқармаси (бошлиғи Н. Нарзуллаев), бошқа қатор корхона ва ташкилотлар жамоалари алоҳида жонбозлик кўрсатишди. Гулбоғ, Қорабоғ, Гурум, Апартак ва яна бошқа маҳаллалар аҳли жабрдийда инсонларга ҳар доим мадад бериб туришибди.

Жигаристон қишлоғида рўй берган табиий офат туфайли ҳалок бўлганлар хотирасининг бир йиллиги айни пайтдаги оғир шароитларга қарамасдан одамлар кўнглига малҳам бўларлик қилиб нишонланди. Қишлоқдаги кончилар маданият саройи, чойхона олдида дастурхон ёзилиб, эл-юртга ош тортилди. Ўтганлар ёди хотирланди, зиёратчилар шаҳид бўлганларнинг қариндошларига, яқинлари, ҳамюртларига яна бир бор ҳамдардлик билдирдилар, уларга сабот, бардош тиладилар.

Т. ИСКАНДАРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

• *Илм-фан чорраҳасида*

ЁШЛАР ҲИСОБДОН БЎЛСИНЛАР

Ҳозир иқтисодий таълимга талаб кундан кунга ортиб бормоқда. Буни кўплаб бизнес мактабларининг ташкил бўлганлиги, бир қанча қайта ўқитиш ва малака ошириш курсларининг вужудга келганлиги, брокерлик, менеджерлик ва бошқа мактабларнинг очилганлиги билан изоҳлаш мумкин.

Лекин ҳали Ўзбекистонда иқтисодий таълим етарлича ташкил этилмаган. Бизнингча, ишни аввало ўрта мактабдан бошлаш ўринли бўлар эди. Чунки ўқувчиларнинг кўпчилиги ўрта мактабни тугатгач, ҳеч қандай тайёргарликсиз ишлаб чиқаришга ёки халқ хўжалигининг бошқа бирон-бир соҳасига ишга боради. Шу боис табиат ва жамият қонунларини ўргатувчи фанлар қаторида ўрта мактаб дастурига иқтисодиёт қонунларини ўргатувчи фан ҳам киритилиши лозим. Бу аслида янгилик эмас. Ҳозир айрим собиқ «иттифоқдош» республикаларнинг ўрта мактаблари ва ҳунар-техника билим юртларида «Иқтисодий билим асослари» деган фан ўқитилмоқда.

Бизнинг назаримизда, аввал жамият ривожланишининг умумий қонунларини ўргатувчи фан («Инсон ва жамият»), ундан кейин шу жамиятнинг асосий томони бўлган иқтисодий ҳаёт қонунларини ўргатувчи фан — «Иқтисодий билим асослари» ўргатилса, мақсадга мувофиқ бўлар эди. Чунки жамият ривожланишининг умумий қонунларини билмай туриб, иқтисодий ривожланиш қонунларини билиш ғоят мушкулдир.

Иқтисодий таълимнинг иккинчи босқичи бўлган ўрта махсус ўқув юртларида ва олийгоҳларда ёшларнинг мутахассислигига қараб бирон-бир иқтисодий фанни ўқитишни мажбурий қилиб қўйиш лозим. Иккинчидан, бу фанлар битириш имтиҳонлари таркибига киритилиши керак. Чунки, у агрономми, инженерми — ким бўлишидан қатъий назар, маълум бир иқтисодий билимлар билан қуролланмасдан туриб, бугунги кунда ўзига бириктирилган вазифани яхши бажара олмайди.

Сиёсий иқтисод фанининг ҳозирги дастурини кескин ўзгартирмасдан, уни мафкуравийликдан халос этмасдан туриб, ўқитиш мумкин эмас. Чунки бу фан ўтмишда ўзининг ўрганиш предметидан, объектидан четлаб асосан «КПСС сиёсати»нинг тарғиботчисига айланиб қолиб, дастурдан кўпроқ КПСС ҳужжатларини, унинг «арбоблари» нутқларини ўрганиш катта ўрин эгаллаган эди. Жамиятдаги, иқтисодиётдаги янги ҳодисалар ва уларнинг қонуниятларини очиб бериш керак. Ҳозир бу фан амалиётдан орқада қолмоқда.

Иқтисодий фанларни ўқитишда изчиллик бўлмоғи ва улардаги такрорларни йўқотиш керак.

Барча иқтисодий фанларнинг дастурларини, ўқитишни республика миқёсида мувофиқлаштирмасдан туриб, иқтисодий таълимни ривожлантириш қийин. Илгари бу фанларнинг ўқитилишини «марказ» марказлаштирар эди. Ҳозирги шароитда эса бу вазифани на Ўзбекистон Ўрта махсус ва Олий таълим вазирлиги, на республика иқтисодчилар уюшмаси, на бошқа мутасадди ташкилотлар амалга ошираётганлари йўқ. Афсуски, бугунги кунда иқтисодий фанларни ўқитиш тизимида ноаниқликлар, мувофиқлаштирилмаган дастурлар ва бошқа муаммолар кўп. Бозор иқтисодиёти шароитида барча иқтисодий ўқитиш тизимида бир хил дастур бўлмайди, албатта. Лекин асосий фанлар ўқитилишини мувофиқлаштириш зарур.

Бугунги кунда иқтисодчи кадрлар тайёрлашни бир неча олийгоҳлар амалга оширмоқда. Бу жараённи янада яхшилаш учун олийгоҳни битирган мутахассисларни давлат томонидан тақсимлашни бекор қилиш лозим. Шунда корхоналарнинг кадрлар танлаш имкониятлари кенгаяди, иқтисодчи кадрлар ўртасида иш жойи учун рақобат вужудга келади, натижада иқтисодий билимга бўлган муносабат кескин ўзгаради.

Ислом САЛОМОВ,
иқтисод фанлари номзоди,
Тошкент давлат Иқтисодиёт университетининг доценти.

Пахтакорнинг дидига мос, саноатбоп ғўза нави яратиш олимдан озмунча меҳнат ва қунт талаб қилмайди. Деҳқоннинг ташвишу қувончларига шерик кишигина бунга эриша олади. Қишлоқ хўжалик фанлари номзоди Кенжабой Маҳмадалиев ана шундай заҳматкаш, селекционер олим. У яратган «Фарғона» нави водий хўжаликларида синовдан ўтиб, пахтакорларга манзур бўлмоқда.

СУРАТДА: К. Маҳмадалиев Бувайда районидаги Карл Маркс номли жамоа хўжалиги бошқарувининг раиси Ҳабиба Тошматова, бригада бошлиғи Йўлдошали Имомов ва «Партия XX съезди» жамоа хўжалиги раиси Патилахон Эргашева билан нав хусусиятлари тўғрисида суҳбатлашмоқда.

Тоҳиржон ҲАМРОҚУЛ
олган сурат.

ЭЗГУЛИК

Яқинда Миттивой Ўзбекистонда хизмат кўрсатган журналист Азиз Ёқубов билан суҳбатлашгани жумҳурият телерадио компаниясининг болалар ва ўсмирлар учун эшиттиришлар бош таҳририяти сари шошилди. Отни вақтида қамчилаганини қаранг-а, Азиз ака навбатдаги сафарга отланаётган эканлар. Савол-жавоб бошланибди.

— Азиз ака, сафарда бўлишни яхши кўрасизми?

— Бўлмаса-чи. Ахир «ўтирган бўйра, юрган дарё» дейдилар-ку! Навоий бобомиз ҳам «Сафар қилмағон одаме хомдур», — деган эканлар. Мен жумҳуриятимизнинг турли жойларидаги мактабларда бўлишга ҳаракат қиламан. Болалар билан учрашув жуда мароқлидир. Биз ҳар бири ўзи бир дунё бўлган болалар қалбига йўл топа олишимиз керак.

— Айтишларича, сиз дунёдан эрта кўз юмган фарғоналик ёш мухбир, шоир Умарали Қурбоновни илк бор элга танитган экансиз...

— Бунга кўп йил бўлган. Фарғоналик бешинчи синф ўқувчиси Умарали Қурбоновдан хабар келиб қолди. Жудаям яхши, саводли ёзилган экан. Айниқса, хатининг чиройлилигини айтмайсизми! Фарғона томонларга ўтсам, албатта у билан учрашаман, деб кўнглимга тугиб қўйдим. Умаралини қадамидан ўт, кўзларидан шодлик учқунланиб турган қиёфада тасаввур қилардим. Лекин у билан учрашувда бунинг бутунлай аксини кўриб ҳайрон қолдим: кичкина бир ҳужрада тўшакка михланган бола ётарди. Унинг оёқлари ногирон экан. Нимжонгина қўлларида қаламни аранг тутиб хат ёзаркан... Сен ҳали билмайсан, Миттивой, ўзи шунақа бўлади: танаси носоғ, ногирон одамларнинг кўпинча қалби уйғоқ, бўлади, меҳрни ҳам, яхшилигу раҳм-шафқатни ҳам бошқачароқ, теранроқ ҳис қила билишади. Мен унинг ҳали шеър деб атаб бўлмайдиган, болаларча машқларини ўқиб кўриб рости, қаттиқ ҳаяжонландим. Шу миттигина, нажотталаб, жонга ҳаётга шунчалар ташналик, одамларга муҳаббат қанақа қилиб сиғақолдийкин, деган ўй-хаёл дилдан кетмай қолди. Қўлимдан келганича унга ёрдам қилишга, ҳеч бўлмаганда кўнглини кўтариб туришга ҳаракат қилдим. Унинг хабарлари, мақолалари, лавҳа, шеърлари эшиттиришларимиздан мунтазам жой олди. «Биринчи китобчам» туркумида босилган дастлабки шеърий китобчаси қўлимизга теккан кун фақат Умаралининг эмас, ҳаммамизнинг байрамимиз бўлди. Бечоранинг умри қисқа экан...

— Китоблик Асадулла Жўраев, янгийўллик Абдураҳмон Акбаровлар ҳам сиздан жуда миннатдор эканлар-а?!

— Аксинча, бу иқтидорли болалар менинг ҳаётимга ёрқин саҳифалар қўшган. Ҳозир улар яхшигина шоир бўлиб етишишган. Дастлабки машқлари матбуот юзини кўришида, иқтидор булоғининг кўз очишида жиндаккина ҳиссам борлигидан қувониб қўяман.

Катталар ҳеч қачон болаларга бу бола, ёки болалик ҳаваси ўтиб кетар, деб бефарқ бўлмасликлари керак. Акс ҳолда ўзимиздаги энг ёмон иллат — лоқайдликни уларга ҳам юқтириб қўямиз. Болалар одам одамга дўст эканини ҳис қилиб ўсишсин.

— Азиз ака, Сизнинг ҳаракатингиз билан қозоғистонлик, қирғизистонлик, туркманистонлик болалар билан ўзбек болаларининг учрашувлари ташкил этилган. Чарчамадингизми?

— Мен эзгу ниятли халқлар орасидаги дўстликни даставвал болалар орасида кўришни орзу қиламан. Ахир болаликдай беғубор, самимий, кўнгиллар бир-бирига интиладиган фасл борми? Шукр, дўстлик кечаларида бу қардош халқ фарзандларию бизнинг болаларимиз чеҳрасидаги самимий кулгуларни, қувончларни, аҳилликни, ҳамжиҳатликни кўрдим. Бундан кейин ҳам шундай учрашувлар уюштириш, болаларимиз қалбига меҳр-оқибат уруғларини қадайвериш — ниятим. Эзгу иш руҳингни бардам қилади.

— Биз ҳам ниятларингиз рўёбга чиқиши, болалар қалбига яхшилик уруғларини қадаб юришингиз учун сизга пири бадавлат боболаримиз умрини тилаймиз.

Суҳбатни ёзиб олувчи Тўлқин ИЛҲОМОВ.

• *Мозийга назар*

ҚАЛАНДАРЛАР

Кейинги пайтларда миллий қадриятларимизга эътибор кучайганлиги, бобомерос урфларимизга чин фарзандлик бурчи ила ёндашаётганлигимиз сабабли «қўриқхона» деб эълон қилинган Хеванинг нуфузи тобора ортиб бормоқда. Хева — бу ёлғиз тарихий обидалар, моддий-маданият ёдгорликлари муҳофаза қилинадиган қўриқхона эмас, балки неча минг йиллик тарихимизни, хоразмийлар авлод-аждоди ақлу заковатининг ҳам ибтидоий даврларидан то бугунга қадар қўриқлаб-эҳтиётлаб келинаётган маънавий бир каъбасидир.

Таниқли олим Я. Ғуломовнинг маълумотига кўра Хева кушонлар империяси давригача ҳам Полвонёпнинг тармоқларидан суғорилган. Бу канал Хева шаҳрининг кунчиқиш томонида, «Дешон қалъа»дан 200 метрлар нарида иккига ажралади. Катта тармоғи ҳозир ҳам «Полвонёп» деб юритилади. Кичкинаси эса «Сирчалиёп», баъзан «Киччиёп» деб аталади. «Киччиёп» қалъа ичкарисида дастлаб «Гадикбўйи» маҳалласини, сўнгра «Қаландархона» дейилган мавзени бевосита сув билан таъминлайди. Ажабланарлиси шундаки, тўғри йўналишда келаётган канал-ёп «Қаландархона»ни қоқ иккига бўлиб ўтиши керак эди. Аммо негадир бу жойга келганда, гўё улкан бир қояга йўлиққандай, кескин бурилиб, қаландарлар маконини ярим доира шаклида айлана ясаб ўтиб кетади. Бу сув муаккирларининг кароматими, хону мирибларнинг мурувватими, ҳар ҳолда «Қаландархона» муқаддас макон сифатида муҳофаза этилганлигига шубҳа қилмаса ҳам бўлади.

Кексаларнинг айтишларича, бу ерда Машитжон ших, Отабой қаландар бошлиқ қаландарлар 30-йилларгача яшаган эканлар. Бувамнинг ҳикоя қилишларига қараганда, бирон киши вафот қилса, қаландарлар марҳумнинг тобути (майити) олдида то қабристонгача зикр тушиб, нола қилиб борганлар. Бувамнинг бу сўзларини ҳозир ҳаёт бўлган улуғларимиз ҳам тасдиқлайдилар. Қўшнимиз Маткарим ота бир воқеани ҳаяжон билан сўзлаб беради. «50-йилларда «Оқдарбанд» қишлоғидан бир ошнам отасининг қазоси муносабати билан менга бир илтимос қилди, — дейди Маткарим ота. — Тобутнинг олдига қаландарлар солиб беришим керак эди. Бошим қотиб қолди. Сабаби: Бу вақтга келиб қаландар зоти қолмаган эди-да, қаёққадир ғойиб бўлган эди улар. Нима қиларимни билмадим, охири — кўчама-кўча садақа сўраб, қаландарларнинг мунгли қўшиқларини хиргойи қилиб юрадиган Мадраҳим қорини зўрға кўндирдим. Мадраҳим кўзи ожиз бўлганлиги учун кичкина ўғилчаси қўлидан етаклаб юрди ва қабристонга боргунимизча жафо чеккан азиз авлиё-анбиёлар ҳаётидан нақллар айтиб, юрак-бағримизни ўртаб юборди».

Хева «қаландархона»сидаги «Кохилли қаландар» лақабини олган қаландарнинг 30-йилларгача ҳаёт бўлганлигини икки томонлама изоҳлаш мумкин: биринчиси мўғул босқинчиларининг кокил қўйиб юришларидан изласак, иккинчисини кубровий қаландарларнинг ўз устозларига ихлосидан излаш тўғрироқ бўлар. Хеваликлар ҳали-ҳанузгача «кокилли қаландар» лақабли қаландар яшаганлигини яхши эслайдилар. Демак, «қаландархона» қаландарларидан бирининг ё қўлида, ё бошида кокил бўлган. Эҳтимол, ўша «кокилли қаландар» уларнинг раҳнамоси эрса ажаб эмас. Одатда қаландарлар мозористон ёнларидан макон тутадилар. Бу ерда ҳам «Қўчқор бува» қабристони «Қирқ чилтон» авлиё-мозорлари бор эди. Ҳозир «Қўчқор бува»дан ном-нишон қолмаган бўлса-да, «Қирқ чилтон» қабри Раҳим аканинг ҳовлисига қараган майдонда сақланиб қолган. Ҳайит арафаларида у ерга чироқ ёқилади ва расм-русмларнинг баъзиларигина бажо келтирилади.

«Киччиёп»нинг нариги тарафида, «қаландархона»нинг қаршисида улкан «Чодилла эшон» номли мозористон бўлғуси эди. Минг афсуски, 70-йилларда у бузилиб, ярмида педагогика билим юртининг янги биноси, ярмида эса шаҳар бозори қурилди. Мозор-бозор одамларнинг ҳақли эътирозларига сабаб бўлдики, ноилож қолган қарияларимиз бозорни эски жойига кўчиришга қарор қилдилар. Бозор учун қурилган расталар ва бошқа иншоотлар ОРСнинг омборига айлантирилди. Мозористоннинг «қаландархона»га ва «гадойлар» маҳалласига қараган томонида маҳобатли «Саййид Муғримжон» (Саййид Моҳи Рўйи Жаҳон) мақбараси бор. Бу мақбарага Хеванинг сўнгги хонларидан бири, оташзабон Феруз (Муҳаммад Раҳимхон — Соний) ва солномачи шоир Баёний дафн қилингандир. «Қаландархона»нинг жанубида, «Элакчи» маҳалласи ҳудудида «тўрт саъбо» — (саҳоба) қабрлари ҳам бор эди. Бу қабрлар эски Шихназар бойнинг саройи орқасида, Афанис (Афанасий) итбоз, Абдулла завхоз, Шакаржон эна, Аҳмад ота ва Исмоил қассобларнинг уйлари атрофида эди. Бу ерлар ҳам ҳозир текисланиб кетган. «Қаландархона»нинг қибла тарафидан «Душавоз бува» (Ду шаҳбоз) зиёратгоҳи орқали эски шаҳар бозорига ўтилган. Қаранг-а, қаландарларнинг чор тарафини ҳам фоний дунёдан боқий дунёга рихлат қилган азиз-анбиёлар ўраб олганлар. Бу ерда тасодифийликдан кўра қандайдир изчил мантиқ борга ўхшайди.

«Ўрта Осиё халқлари ҳурфикрлиги тарихидан» китобида қаландарларнинг ўзига хос оқими XI асрда маломатийя сўфийлик оқимидан юзага келган, улар ташқи кўриниш ва феъл-атвор аҳамиятсиз эканлиги, муҳими қалб тозалиги, маънавий гўзал бўлиши кераклигини уқтирадилар, дейилади. Ўзбекистон ССР тарихи китобининг 1957 йилги нашрида эса, қаландарлар хусусида қуйидаги сўзларни ўқийсиз: «Қаландарлар шаҳар ичи ёки чеккасидан маълум жой ажратиб олиб, ўз бошлиқлари уйининг атроф-теварагига бошпана солиб ўрнашганлар. Халқ қаландарлар яшайдиган жойни «қаландархона», деб юритган. Қаландарлар алоҳида гул солиб тикилган, жун шокилари кийим-бош кийганлар, бошларига кулоҳ, устларига мағзига жун шокилали жияк тутилган жанда (чакмон) кийиб, белларига энлик гулдор жун белбоғ боғлаб юрганлар... Ўрта Осиё қаландарлари одатдагича, зикр тушганлар... Улар диний ғазал ва дуоларни хор бўлиб куйлаганлар». Кексаларнинг тасвирлашича, уларнинг ёнларида кади (қовоқ) — «кади барбоқ» ҳам осилиб турган. Хайру — эҳсон чақалари ўшанга ташланган.

Хевадаги қаландарлар жамоаси авлод-аждодлари изларини Мирхонд ва Хондамир келтирган маълумотлардан қидирадиган бўлсак, унда уни сўфизм (тасаввуф) фалсафасининг кубровийлик оқими тарихи. — шажарасидан излашимизга тўғри келади. Сўфизм (тасаввуф) Яқин Шарқ, Эрон, Ўрта Осиё халқлари тарихида, ижтимоий-фалсафий фикр тараққиётида ўзига хос ўринга эга бўлган диний-ахлоқий, фалсафий-мистик оқимдир. Бу таълимотнинг Хоразм ҳудудларидаги тараққиёти, деярли ўрганилмаган. Хоразмда сўфийлик оқимининг бир қанча тармоқлари ва уларнинг пешволари бўлган. Масалан: футувват тариқати, яъни жувонмардлик оқимининг Паҳлавон Маҳмуд сингари «Пирёйвалий»си, кубровийликнинг Нажмиддин Кубро каби пешвоси, «Айёрон» — «дайдилар»нинг ўзига хос йўлбошчилари, нақшбандчиликнинг ўз шайхлари ва ҳоказо.

X асрдаги сўфиёна оқимлар намоёндаларини «ориф», деб номлаганлар. Ўша давр тасаввуф адабиётида учрайдиган ошиқ, мурид, солик, толиб, дарвеш, фақир, муфлис ва шу каби бошқа сўзлар маънавий устоз раҳномолигида тариқат (ҳақ йўли)дан бораётган шогирдни билдирган. Инсоний камолат тимсоли бўлган, тариқат йўлидаги устозни шайх, мурод, муршид, маъшуқ (ёр, дўст истилоҳларининг талқини каби, унинг бошқа маъноси Худо, демакдир), пиритариқат, пирисуҳбат, пиримуғон, пиримайкада, пиримайфуруш, пирикомил, соҳибдил ва шунга ўхшаш сўфиёна истилоҳлар билан камолатнинг қай даражасига эришганлигига мувофиқ турли унвонларга эга бўлганлар: Қутб, Автод (пешво), Ғавс (чуқур тафаккурга ғарқ бўлган), қутб ал қутб ва ҳоказо.

X—XI асрларда сўфийларнинг доимий ва вақтинча яшайдиган жойлари — хонақоҳлари пайдо бўла бошлаган... Хонақоҳ ташқарисида катта мозор бўлган. Ҳайратланарлиси шундаки, Хевадаги қаландарлар хонақоҳнинг ҳамма тарафини мозористонлар ўраб олган. Қабристонлар гўё тасбеҳ доналаридай терилган — қаранг-а: «Қаландархона» — «Қирқчилтон» — «Қўчқорбува» — «Нонемас бува» — «мулла Ориф» — «Шоҳимардон». Бу тасбеҳда қандайдир қонуният ва жозиба бордай гўё. «Қаландархона» ўз мижозига кўра, мардлар шоҳи — Али ҳазратларига бутун бир Хевани аниқ бир йўналишда кесиб ўтиб боғланган. Бу сирли-синоатли тасбеҳнинг мағзини чақиб кўриш—келажакнинг иши. Менимча, Хеванинг ёши устида талашиб-тортишиб, «Ичон қалъа» деворлари остини ковлаштираётган қадимшуносларимиз ана шу тасбеҳ йўналишида — тизимида қазиш ишларини олиб борсалар, мақсадга мувофиқ иш бўлур эди. Ана шунда инсоният тарихи учун сонияларга баробар қандайдир бир асрнинг устидаги тортишувлар ҳам, улуғ шайх Нажмиддин Кубронинг таржимаи ҳолидаги чалкашликлар ҳам барҳам топарди. Шайхи Кабирнинг Сайёд қишлоғида таваллуд топганлиги шубҳасиз бўлса-да, аммо ҳазратимизнинг яшаган ва шаҳид кетган жойи Кўҳна Урганч эмаслиги ўрта аср тарихчилари Мирхонд ва Хондамирлар томонидан аллақачонлар айтилган-ку?! Тўғри, у кишининг волидаси номи билан аталадиган «ибн Хожар она» қабристони Сайёдда. Аммо, олижаноб қалби кўксини ёриб чиққудай бўлиб тепаётган ёш валийнинг чекка бир қишлоқда одамларнинг кўзидан панада, сиёсий ҳаётдан узоқда туриб буюк ҳақиқатларни тарғибу ташвиқ қилиши ҳеч бир мантиққа тўғри келмайди. Улкан ҳақиқатни ошкор қилиш учун улкан майдон зарур бўлади. Хева — ўша даврнинг сиёсий ҳаётидан тобора кенгроқ жойни эгаллай бошлаган ҳашаматли ва киборли бир шаҳар эди.

Юқорида кокил, кокилли қаландар дедиг-у бироқ бу қанақа кокил, нечта кокил эканлигини айтишдан тийилиб турган эдик. Тўғри, Ўзбекистонда кокил билан боғлиқ мавзелар йўқ эмас. Масалан: Сурхондарёдаги «Кокилдор ота» хонақоҳи... Келинг, яхшиси, кокилнинг диний ва дунёвий ҳаёт билан боғлиқ қирраларини бир кўриб чиқайлик. «Зар кокилли қиз» эртагини айтиб ўтирмайлик-да, ишонарли манбаларга суянайлик. Инсоният пайдо бўлибдики, ўз улуғворлигини намойиш қилиш учун бошига «тож», деб аталмиш бир нарсани қўндиришни хуш ёқтиради. Ибтидоий давр афсоналарида бошига «тож» деб илон, тўлқин, ҳайвонларнинг шохи, отнинг қулоғи, қушларнинг патию-қанотлари ва дарахтларнинг шоҳлари шаклидаги бош кийими кийган қаҳрамонларни кўп учратамиз. Жами афсоналарнинг марказий ғояси — ҳукмдорларнинг авом халқдан устун туриши ва ундан фарқланиб — ажралиб туриш ғоясидир. Мўғулларнинг ҳам, япон ва хитойларнинг ҳам, баъзи бир Африка қабилаларининг ҳам яқин-яқинларгача кокил қўйиб юришини ўша ибтидоий, яъни овчилик замонларидан қолган тасаввурлар билан боғлаб ўрганиш жоиздир. Бошдаги белги қабила ёки элатнинг нимага топинишини, қайси мавжудоднинг шу қабила ёки элат тарихида, тақдирида алоҳида аҳамиятга молик эканлигидан далолат беради.

Фалсафий оқим сифатида қаландар — дарвешларнинг маломатийя оқими дастлабки урф-одатларни қўмсаш, унга интилиш ва ихлос қўйиш натижасида юзага келган. Шунинг учун ҳам қаландар — дарвешлар ғойибона дўстлар — (ғайб-ёр-он арабча-форсча) билан алоҳида хонақоҳда «яктан», «ҳафттан», «чилтон» бўлиб, яратганнинг — Ҳақнинг қудратига ҳамду-санолар ўқиганлар. Бундай йиғилишларнинг узоқ-узоқ илдизларини Хоразм тарихининг улкан билимдони С. П. Толстов она уруғ жамоасидан ота уруғ жамоасига ўтиш давридаги эркакларнинг ғойибона ва яширин ташкилотлари билан боғлайди. Кейинчалик, ўрта асрларда эркаклар ўз маслакларига кўра «меҳмонхона»ларда, «чойхона»ларда, «болахона»ларда ва бошқа «хона»ларда йиғилиша бошлашган. Қаландар — дарвешлар эса, ўз хонақоҳларида зикр тушар эдилар:

Дунё учун ғам ема, Ҳақдин ўзгани дема,
Киши молини ема, Сирот узра тутаро.

Ло илоҳа иллоллоҳ, ҳаақ дўст, ё оллоҳ!
Ло илоҳа иллоллоҳ, ҳаақ дўст, ё оллоҳ!!!
Аҳли аёл, қариндош, ҳеч ким бўлмайдур йўлдош.

Мардона бўл, ғариб бош, умринг елдек ўтаро.

Ло илоҳа иллоллоҳ, ҳаақ дўст, ё оллоҳ!
Ло илоҳа иллоллоҳ, ҳаақ дўст, ё оллоҳ!!!
Ё, ҳувв! Ё ҳувв! Ё ҳувв!

Хева «қаландархона»сидаги «Қирқ чилтон» зиёратгоҳини ҳам қаландарлар жамоаси ёнида бўлиши узоқ мозийга бориб тақалади. «Кокил» ва «Чилтон»ларни ўқувчи мушоҳадасига қўяйлик-да, яна ўзимиз гувоҳи бўлган «қаландархона» воқеаларига қайтайлик. Зийрак ўқувчи ўзи бир хулоса чиқариб олар, деган умиддамиз.

Ёшлигимдан хотирамда мустаҳкам ўрнашиб қолган баъзи бир воқеаларни баён қилиб бермасам бутун сўзларимуфикрларим қуруқдай туюлиши мумкин. 60-йилларда «Қаландархона»даги хўжаликнинг қай бирида тўй ёки ҳашам бўлмасин, албатта, созандалари ҳам бўлғувси эди. Бизнинг «Эланчи» маҳалладаги иккита халфа — Анабийи халфа Ҳайдарова (у кишини «Киччи Анабийи» халфа ҳам дердилар) ва Шарифа халфалар доимо соз қилиб берардилар. Бу ердаги чойхонада инқилоб даврларида ҳам Полли дузчи деган машҳур ҳофиз билан Қаландар дўнмас лақабли ҳофизлар қўшиқлар—суворалар айтишиб, баҳслашар эканлар. Одамлар бу ерда Сафо Муғанний билан Мадраҳим Шерозийларни ҳам мусиқий садоларини тинглаганликларини мамнуният билан хотирлайдилар. Бизнинг давримизда эса, Хеванинг машҳур ҳалфалари беллашар эдилар. Мана, бирпас қулоқ солинг-а, ола-ғовур тўй оралаб, халфаларнинг гармон жўрлигида янгроқ, ширали овозлари парвоз қилмоқда:

«Бу кулбаи эҳзона хуршиди жаҳон галди,
Гўёки ўлик эрдим, жисмим аро жон галди...

Жаҳувв, жаҳувв, жаҳувв.»

Қўшиқнинг, куйнинг сеҳри одамларни бирин-кетин ўртага — ўйинга олиб чиқади. Рақсга тушаётганлар басма-басига янгидан янги муқомларни кўрсата бошлайдилар. Ҳар бир янги муқом, ёки ҳаракат зўр, олқишловчи қарсак ва сўзлар билан қарши олинади. Бу эса, ўйновчини янада илҳомлантириб юборади. Хоразм «лазги»сининг авж пардаларида баъзи бир чапанилар ўзларини уриб ўйнай бошлайдилар. Гоҳ ўнг қўл билан, гоҳ чап қўл билан ўз энсаларига ва кўкракларига туширa бошлайдилар. Уларнинг бу қилиқлари мусиқа оҳангига жуда-жуда мос тушади. Ичиб олганлари эса, садр тушиб, йиқилиб, ҳолдан тойгунча ўйнайдилар. Ўша асонода битта-яримта одам ўйновчини алқаб юборса борми, мутлақо ўзларидан кетгунча ўйнайдилар. Айниқса, «жаҳувв, жаҳувв» деб халфа-созандаларнинг мадад бериб туриши ўйновчини баттар жазавага туширади. «Жаҳувв, Жаҳувв...»

Хўш, энди тақослаб кўринг: «Жаҳувв», «жаҳувв»нинг «ёҳувв», «ёҳувв» сўзларига ҳамоҳанглигини ҳисобга олмасликнинг ҳеч бир иложи йўқ. Бу қаландар — дарвешларнинг анъанавий «лоилоҳо, иллолоҳ, «Ҳақ дўст, ё оллоҳ», «ёҳувв, ёҳувв», деб зикр тушишларини ва борган сари «ёҳувв-ёҳувв»лаб жазавага ўтишларини эслатмайдими?!

Хоразмликларнинг, шу жумладан хеваликларнинг хоразмча қўшиқ янграганда тек ўтиролмасликлари сабабларини юқоридаги тарихий жараёнлар билан боғлаб ўрганиш керак, менимча. Кўплар ўйлаганчалик, хоразмликлар мусиқа — ўйинни ёшликдан машқ қилмайдилар, ўрганмайдилар. Бу муқом ва ҳаракатлар уларнинг қонларида бор, суяк тортиб, авлоддан-авлодга ўтиб келаверади. Оташнафас қўшиқлар оташқалб хоразмликларни давраға тортаверади-тортаверади...

Муҳаммад ЁҚУБ.

ЎЗБЕК ЙИГИТЛАРИ ВАТАНДА ХИЗМАТ ҚИЛАДИЛАР

Ўзбекистон Республикаси Президенти девонида Қорақалпоғистон Вазирлар маҳкамаси, Тошкент шаҳар ва вилоят ҳокимликларининг мудофаа ишлари бошқармаси бошлиқлари ҳамда ҳарбий хизматга чақирув комиссиялари раисларининг кенгаши бўлиб ўтди. Кенгашни Ўзбекистон Республикаси Президентининг давлат маслаҳатчиси Т. А. Алимов олиб борди.

Кенгашда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар маҳкамасининг шу йил 18 апрелдаги Ўзбекистон фуқароларини ҳақиқий ҳарбий ва муқобил хизматга чақириш тўғрисидаги қарорини амалга ошириш тадбирлари муҳокама қилинди.

Фарзандларини ҳарбий хизматга кузатадиган ота-оналар масаланинг муҳим бир жиҳатига аҳамият беришлари зарур. Чақирув ёшидаги йигитларимиз Ўзбекистон ҳудудида хизмат бучларини ўташга киришганларидан сўнг танлов асосида, лозим топилганда, ҳарбий хизмат юзасидан зарур бўлган ихтисосликлар бўйича (республикамизда ҳозирча уларни тайёрлаш шарт-шароити бўлмаганлиги учун) тегишли малака орттириш мақсадида икки-уч ойга, узоғи билан олти ойга Қозоғистон, Туркманистон каби бошқа республикалардаги махсус ҳарбий мактабларда тайёргарлик муддатини ўтаб қайтадилар. Аксарият йигитларимиз ҳарбий хизматни ўз ватанларида — Ўзбекистонда ўтайдилар.

Бундан ташқари агар ҳарбий хизматга чақирилувчилар албатта ота-оналарининг ёзма рухсатлари билан бошқа жумҳуриятларда хизмат қилиш истагини билдирсалар, уларнинг хоҳишлари қондирилади. Бундай ҳолда ҳарбий хизмат Ўзбекистон қуролли кучларининг қатъий назорати остида амалга оширилади ва Ўзбекистон фуқаролари манфаатлари ҳар томонлама ҳимоя қилинади.

Тўпланганлар ҳузурида Ўзбекистон Президенти девонининг бош кенгашчиси Б. Э. Қосимов маъруза қилди.

**Ў. МИРЗАЕРОВ,
ЎзА мухбири.**

• Бозор иқтисоди ва ноширлик

ИМКОН — ДАРЁДАН ТОМЧИ

Бугунги кун қийинчиликлари матбаачилик ва ноширлик ишларини ҳам оғир аҳволга солиб қўйди. Бирин-кетин иқтисодий таназзулга учраётган рўзнома, ойнома ва нашриётлар сони кун сайин ортмоқда. Бундай қийинчиликлар узоқ йиллар халқимизни бадиий адабиёт, санъат ва бошқа кўплаб қизиқарли мавзуларга оид китоблар билан таъминлаб келган Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа бирлашмасини ҳам четлаб ўтгани йўқ. Ноширликда мавжуд муаммолар, янги иқтисодий шароитда китоб савдоси билан боғлиқ шаклланиб бораётган муносабатлар ва чоп этилаётган китоблар ҳақида нашриёт бош муҳаррири, таниқли ёзувчи Хайриддин СУЛТОНОВ мухбиримизга қуйидагиларни гапириб берди.

— Энг аввало қоғоз ва ноширлик билан боғлиқ бошқа хизматларнинг нархи кескин ошганлиги туфайли режалаштириб қўйилган юзлаб китоблар нашрдан чиқмай қолганлигини айтиб ўтмоқчиман. Бирлашмамиз хўжалик ҳисобига ўтиб ишлай бошлагандан сўнг, давлат томонидан берилаётган ҳар қандай моддий-молиявий ёрдам тўхтади. Боз устига қоғознинг нархи осмонда бўлган (тоннасига 35 минг сўм) биржалардан харид қилаяпмиз. Ҳар бир тийин ҳисоб китобда бўлган айни вақтда китоб савдоси билан шуғулланаётган ташкилотлар билан ҳам шартнома тузиб ишлашга ўтдик. Эндиликда фақат бадиий бақувват, ўқувчи эътиборини жалб қила оладиган харидоргир китобларни нашр қилишни мўлжаллаяпмиз. Гапнинг очиғи, тақчиллик боис кўплаб тарихий, диний, адабий-бадиий китоблар нашриётимиз ғаладонларида туриб қолди. Имконият туғилиши биланоқ мазкур китобларни ўқувчиларга етказамиз деган умиддаман.

Энди бевосита шу йил чоп этилаётган китобларга келсак уларнинг жанри, мавзуси жуда хилма-хил. Масалан, истеъдодли ёзувчи Набижон Боқийнинг қатағон йилларининг қурбони, насримизнинг бетакрор ва беназир намоёндаси устоз Абдулла Қодирий ҳаётига бағишланган «Қатлнома» китоби тез кунларда китобхон қўлига етиб боради. Ушбу китоб улуғ ёзувчимиз фоже қисматининг шу кунгача бизга қоронғу бўлган томонларига ойдинлик киритади. Бу йилдан бошлаб «Турк дунёсининг юлдузлари» деб номланувчи янги туркум китобларни нашрдан чиқаза бошлаймиз. Бу туркумда жуда қадим замонлардан бошлаб то шу кунгача ўтган туркий оламнинг буюк аллома, шоир, санъаткор, давлат, фан, маданият ва дин арбобларининг ҳаёти, ижодий фаолиятига бағишланган асарларни чоп қиламиз. Туркумга кирувчи илк асар XX аср бошида туркийлар дунёсини тонг юлдузидек ёритган мутафаккир Исмоилбек Ғаспиралига бағишланган. Китоб шу даврнинг зукко билимдони, адабиётшунос олим Бегали Қосимов қаламига мансуб. Китобда Исмоилбек Ғаспиралининг туркий халқларни бирлаштириш, улар хонадонига илм, маърифат олиб кириш учун чеккан заҳматлари ғоятда мароқ ва билимдонлик билан ҳикоя қилинади. Ушбу рисоланинг номи «Исмоилбек Ғаспирали» деб аталади. Мазкур туркумга кирувчи навбатдаги китоб Мустафо Чўқайнинг «Истиқлол жаллодлари» деб номланган. Маълумки, Октябрь тўнтаришидан сўнг шовинистик ғоялардан воз кечмаган рус большевиклари Тошкентда инқилобий ҳукумат тузишади ва бу «ҳукумат» таркибига маҳаллий халқ вакиллари киритилмайди. Мусулмонларга нисбатан бундай беписанд муносабат Қўқон миллий мухторияти, яъни мусулмон ҳукумати тузилишига олиб келади. Китобда демократик сайлов йўли билан қонуний тузилган мухториятини рус қизил армияси ва арман дашноқлари томонидан зўравонлик билан маҳв этилиши, миллий истиқлолимиз бешикдаёқ бўғиб ташланиши ва бунинг оқибатида ўлкада «босмачилик» номини олган фуқаролар урушининг аланга олиши тарихий ҳужжатлар асосида баён ва таҳлил қилинади. Бу китобга Мустафо Чўқайнинг 1923 йил Олмония пойтахти Берлинда чоп этилган китоби матни асос қилиб олинди.

Китобхонларни яқин кунларда яна бир ажойиб туҳфа кутмоқда. Қарийб 70 йилдан сўнг биринчи марта улуғ ёзувчимиз Абдулла Қодирийнинг «Ўтган кунлар» — «Меҳробдан чаён» романлари тўлиғинча (1926 йилги нашрга асосан) бир муқова остида чоп этилмоқда. Ўзбек давлатчилигининг чор босқинидан аввалги энг сўнгги даврлари ҳақида ҳаққоний ҳикоя қилувчи ва узоқ йиллар «таҳрир» ва «тузатиш»лар остида чоп этилган ушбу дурдоналарнинг мукаммал нашри ҳеч кимни бефарқ қолдирмайди, деб ўйлаймиз. Шунингдек наср бўлими Абдулла Қаҳҳорнинг «Зилзила», Ўткир Ҳошимовнинг энг сара асарлари тўплами — «Баҳор қайтмайди», Саломат Вафонинг «Афсоналар ҳали ўлмаган», бевақт орамиздан кетган, марҳум ёш адиб Илҳом Ҳасаннинг «Ой тиниқлашар» китобларини ҳам нашрга тайёрлашди.

Назм ихлосмандлари қўлига эса бу йил истеъдодли шоирларимиз Хуршид Давроннинг «Баҳордан бир кун олдим», Азим Суюннинг «Куйганим суйганим» номли шеърий китоблари тегади. Халқимиз меҳрига сазовор бўлган шоира Ҳалима Худойбердиеванинг сўнгги йилларда ёзган шеърлари «Бу кунларга етганлар бор» номи билан чоп қилинмоқда.

«Боқий сатрлар» туркумида классик шоиримиз Паҳлавон Маҳмуднинг «Агар киши озод бўлса», Нажмиддин Кубронинг «Жамолинг менга бас», Баҳовуддин Нақшбандийнинг «Дилда ёр» сингари ноёб асарлар нашрдан чиқади. Абу Исо ат-Термизийнинг «Танланган ҳадислар» (арабчадан Абдуғани Абдуллаев таржимаси), халқ эпоси ҳисобланмиш «Дада Қўрқут» (Муҳаммад Солиҳ таржимаси) китоби шу йил ичида ўқувчиларга бориб етади.

Буюк ва муқаддас китобимиз Қуръони карим муфассир Алоуддин Мансур хизматлари билан «Чўлпон» нашриёти билан ҳамкорликда чоп этилиш арафасида турибди.

Ўзбек халқи санъатни қанчалик севса, санъаткор ҳаётига ҳам шунчалик қизиқади. Шуни ҳисобга олиб халқ меҳрини қозонган санъаткорлар ҳаёти ҳақида ҳикоя қилувчи — «Сиз севган санъаткорлар» туркумини жорий қилдик. Яқин вақт ичида Ашурали Жўраевнинг Бобомурод Ҳамдамов, шунингдек бошқа муаллифларнинг Ортиқ Отажонов, Ҳожиакбар Ҳамидов, Юлдуз Усмонова ҳақида ҳикоя қилувчи китоблари ўқувчилар қўлига тегса, ажабмас.

Сўзимнинг охирида шуни алоҳида таъкидламоқчиманки, ҳар биримизнинг китоб жавонимиздан муносиб ўрин олиб, кўнглимиз мулкига айланувчи ушбу китоблар фақат буюртма асосида, чекланган нусхада нашр қилинади. Юқорида тилга олинган китоблар китоб савдоси билан шуғулланувчи ташкилотларни, маданият муассасалари, кутубхоналар, олий ўқув юртлари ва мактабларни бирор-бир тарзда қизиқтирса, бизга буюртма беришлари мумкин.

Манзилимиз: Тошкент — 700129. Алишер Навоий кўчаси 30-уй. Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа бирлашмаси.

САНЪАТ ГУЛҒУНЧАЛАРИ

Уш вилояти мусиқий драма театрининг ёш актрисаси Маъфурахон Фозилова.

Тоҳиржон ҲАМРОҚУЛОВ олган сурат.

Водийларни кезганда...

«ХАЛҚ СЎЗИ» ВА ЖАМОАТЧИ МУХБИРЛАР ХАБАР ҚИЛАДИЛАР

Х. ЮНУСОВА:

● ЯНГИҚЎРҒОН. Швеция билан ҳамкорликда қурилаётган мевани қайта ишлаш корхонаси йилнинг сўнгги чорагида маҳсулот бера бошлайди. Ҳозир заводнинг асосий биноси тикланди. Қурувчилар энди пардозлаш ва қўшимча иншоотларни битказишни мўлжаллашаяпти.

Хорижий шериклар завод учун линияларни етказиб беришни зиммаларига олишган эди. Яқинда ана шу дастгоҳларнинг бир туркуми Наманганга келтирилди.

Швециялик ишбилармонларнинг айтишича, ускуналарнинг қолган қисми етиб келиши билан уларни ўзлари монтаж қилишмоқчи. Корхона тўла қувват билан ишласа, йилига 35 минг тонна маҳсулот тайёрланаркан.

* * *

● УЧҚЎРҒОН. Пахта тозалаш заводи қошида ички касалликларни аниқлайдиган марказ очилди. Махсус хона Японияда тайёрланган ультратовуш ускунаси билан жиҳозланди. Марказда ишлаш учун малакали шифокор ва ҳамширалар танлаб олинди. Кунига жигар, ўт пуфаги, ошқозон ости бези, қора талоқ, буйрак касалликлари безовта қилаётган 15—20 беморга хизмат кўрсатилаяпти.

* * *

О. БЎРИЕВ:

● ЖИЗЗАХ. Вилоят мусиқали драма театри артистлари Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби А. Шомуродовнинг «Эллик тийинлик хотин» ҳажвий асарини саҳналаштиришди. Шу кунларда тез-тез кўзга ташланаётган енгилтабиатлик, сохта шон-шуҳрат, нопоклик, кўзбўямачилик каби иллатлар очиб ташлангани, соф муҳаббат тараннум этилгани томошабинларга маъқул тушди.

* * *

Н. ҲИКМАТ:

● БУХОРО. Ўзбекистон-Греция қўшма корхонасида тайёрланган кийим-кечакларнинг бир қисми Афина дўконларида сотилмоқда.

Айниқса, қоракўлдан тикилган пўстинларнинг бозори чаққон. Ҳар бири 700-800 доллар бўлишига қарамай, пештахталарда туриб қолмаяпти.

* * *

И. ТОШЕВ:

● ТОШКЕНТ. Яқинда Ўзбекистон меъморлар уюшмасида ислом мамлакатларида шаҳарлар қуриш бўйича халқаро ассоциация тузишга бағишланган йиғилиш бўлди. Унга хорижий мамлакатлардан ҳам мутахассислар таклиф этилганди. Шу муносабат билан Тошкентга келган меҳмонлар ва БМТ эксперти мисрлик машҳур меъмор Абул Боқи Иброҳим бундан кейин шаҳарларни қадимий анъаналардан ижодий фойдаланиб миллий, шарқона лойиҳаларни биргаликда яратиш, кадрлар тайёрлаш лозимлигини таъкидлашди.

ЎҒРИНИ ОТИБ ТАШЛАДИ

ВОҚЕА Ғаллаорол бўрдоқичилик корхонасида юз берди. Тунги соат бирларда 4 нафар чақирилмаган меҳмон боқувда турган 4 та новвос ва бир отни ташқарига етаклаб чиқди. Сезиб қолган қоровул ҳавога огоҳлантирувчи ўқ узди. Қоровулнинг қатъийлиги ўғриларга ёқмади шекилли, унинг устига бостириб кела бошладилар. Иккинчи огоҳлантирувчи ўқ ҳам уларни тўхтатолмади. Қоровул учинчи ўқни мўлжалга отишга мажбур бўлди. Ўғрилардан бири шу жойнинг ўзида ер тишлади. Қолган учови жуфтакни ростлаб қолди. Қоровулнинг айтишича, учовидан бири оёғидан яраланган.

Ҳозир Ғаллаоролда ҳамманинг оғзида «Ўғрини отиб жуда тўғри қилибди. Энди қоровулни терговга чақириб, ўғрини нега отдинг дея овора қилишмаса бўларди» деган гап юрибди. Маълум бўлишича, ўлган ўғри Ғаллаорол шаҳри фуқароси бўлиб, илгари ҳам судланган экан.

Т. БЕКНАЗАРОВ.

ҚИСҚА КУРСЛАР

«Билим» жамиятининг Сирдарё район ташкилоти қошида мактабгача тарбия муассасалари учун тарбиячилар тайёрлайдиган пулли курс ташкил этилди.

ТИНГЛОВЧИЛАР олти ойда касб сирларини ўрганиб, малакаларини оширадилар. Курсга умумий таълим мактабларини тугаллаган йигит ва қизлар, болалар боғчалари ходимлари қабул қилинади. Машғулотларни ўзбек ва рус тилларида олиб бориш режалаштирилди. Шунингдек, бу ерда бухгалтерлик ихтисосини ўргатувчи яна бир курс ташкил этилди.

А. БУРЛИЕВ.

• СПОРТ •

ФОРИШДА МИЛЛИЙ ОЛИМПИАДА

АЙТИШЛАРИЧА, 1994 йилда жумҳурият миллий олимпиадаси ўтказилади ва у Форишда бўлади деган фикрлар ҳам йўқ эмас.

Иккинчи бор ўтказилаётган халқ ўйинлари минг-минглаб иштиёқмандларни Форишнинг Қизилқирига жамлади. Собқон ўйини (палахмонда тош отиш), қирқтош, улоқ, минди, елкада кураш, қулоқчўзма, такия туширди, бўрон жинди, кўрпа ёпинди, бухоро усулда кураш мусобақалари жуда қизиди.

«Истиқлолингиз метин асосга эга экан, — деди азиз меҳмон, америкалик доктор Комилахоним Мосс, — ажойиб ўлкангиз, одамлари менга жуда ёқиб қолди. Мана шу ўйинларда тарихий илдизларингиз ғоят чуқур эканлигини яна бир бор исботладингиз. Форишликлар уюштирган халқ ўйинларидан катта таассуротлар олдим. Кўрганларимнинг ҳаммасини ўз юртимда одамларга сўзлаб бераман».

Япониялик меҳмон Хир..и Укава «Шу ўйинлар орқали ўзбек урф-одатлари ва ҳатто, ўзбек тилини ҳам ўрганиб олдим», деди. У биз билан ҳам ўзбекча гаплашди.

Р. ЮСУПОВ.

Тепса тебранмаслар

— Ишдан ҳориб келиб эндигина телевизорни қўйгандим, бир «лип» этди-ю, ўчди қолди.

— Наҳотки телевизоримиз куйди?

— Йўғ-э, нималар деяпсиз, яна электр ўчди!

— Оббо ярамас-э, энди нима қиламиз? Ҳадемай қоронғу тушади. Даққиюнусдан қолган чироқларда керосин борми, ишқилиб?

— Кошки бўлса ўша анқонинг уруғи, лоақал шағам ҳам йўқ-ку.

— Энди нима қиламиз?

— Биз-ку, одатдагидек чидаймиз. Лекин болалар яна дарс қилишолмай хуноб бўлишади-да...

Шундай пайтда деворга осиғлик кичик радио асқотаркан (электрсиз ишлайди-да). Ҳар ҳолда гоҳ қўшиқ айтиб, гоҳ янгиликлардан хабардор этиб туради. Аммо бизга қолганда бу ҳам «ноз» қиладиган бўлиб қолган. Сағбон кўчасида яшовчи Маъруф Раҳимов таъбири билан айтганда радиочалар ҳам «соқов».

— Мутасаддиларга бир сим қоқиб қўйинг. Ҳаммасини қойилмақом қилиб «гапиртирворишади».

Қайси замонда яшаяпмиз, азизим. Унақа пайтлар ўтиб кетган. Ҳозир сим қоқиб хабардор этиш у ёқда турсин, бориб ўша тепса тебранмасларнинг остоналарига ётиб олсангиз ҳам пинакларини бузишмайди.

— Наҳотки?

— Ҳа-да, бўлмаса газетага ёзиб ўтирармидик. Зора, шундан сўнг бирор ўзгариш бўлса?..

Тошкент шаҳар, Собир Раҳимов районидаги Янги турмуш ва Обид Содиқов маҳаллалари аҳли номидан Абдулла ТОЛИПОВ.

ҲАНГОМАЛАР

КЕЙИНГИ САВОЛ

Маҳалла аҳли билан бўлган учрашувда кўпчилик тунука, шифер тополмаётганини, айтиб, депутатдан ёрдам сўрабди:

— Сизларга маслаҳат шуки, томларингизга ҳозирча қорақоғоз ёпиб туринглар, беш-олти йилга бемалол чидайди, — дебди депутат.

— Ундан кейин тунука, шифер топиладими? — сўрашибди одамлар.

— Бу саволингизга кейинги сайловда сайланган депутат жавоб қилади.

ЭЧКИ СУТИ

Шифохона яқинидаги дарахтларни беҳуда кесаётган бир одам врачдан сўрабди:

— Эчки сути умрни узайтирармиш, шу ростми?

— Рост, — деб жавоб берибди у, — бироқ зарарли томони ҳам бор: эчкининг ўзи дов-дарахтларнинг заволи!

ҚАЛТИС ЙЎТАЛ

Корхонада бўлаётган йиғилишда бошлиқ роса эзмаланиб гапираётган экан бош ҳисобчи ёлғондакам йўталибди.

— Намунча «ўҳ-ҳў»лаб қолдингиз, тинчликми? — сўрабди бошлиқ гапиришдан тўхтаб.

— Тинчлик, йўталим қурмағур зерикибди, шекилли ўз ҳолимга қўймаяпти.

— Тушунарли, унда йўталингиз эртага ишга келишингизни ўйласин! — деб бошлиқ сасиган экан, кўпчилик бирин-сирин йўталаверибди.

— Энди буёғи қалтис йўтал бўлди, — дея бошлиқ минбарни тарк этибди.

СИЗГА БОҒЛИҚ ЭМАС

Олтмиш уч ёшга кирган дўкон мудири Тантибой маҳалла гўрковига ёлборибди:

— Менга хилхонамиздан сағана қуриб берсангиз, албатта қуруқ қўймайман, рози қиламан.

— Ундай бўлса аввал атаганингизни чўзинг, тағин эртага кеч бўлмасин, — дебди гўрков.

Мудир чўнтагидан пул олиб узатибди. Сағана битгач эса гўрков Тантибойни чақириб сўрабди:

— Қалай, маъқулми?

— Маъқулу анави мурдани ичкарига киритадиган тешикни беркитиб қўйсангиз.

— Бу ёғи сизга боғлиқ эмас, жасадингиз ичкарига киритилиши билан уни ўзимиз беркитиб ташлайверамиз, — деб жавоб берибди гўрков.

О. ҚЎЧҚОРБЕКОВ.

ҚОРИЛАР МУСОБАҚАСИ

МОВАРОУННАҲР мусулмонлари идорасининг мусобақалар ўтказиш лажнаси шу йилнинг 12-, 13-, 14-май кунлари МОВАРОУННАҲР ҚОРИЛАР МУСОБАҚАСИни ўтказишга азму қарор қилди. Мусобақа икки даврада ўтади:

ҲОФИЗЛАР КЎРИГИ
МУЖОВИДЛАР КЎРИГИ

Биринчи давра мусобақаларида Мовароуннаҳр жумҳуриятларидан 5 нафардан, Ўзбекистон вилоятларидан 3 нафардан қорилар иштирок этадилар. Қатнашувчилар ўз жумҳуриятлари ва вилоятлари доирасида ўтказилган мусобақаларнинг ғолиблари бўлишлари шарт.

Иккинчи давра мусобақаларида иштирок этиб ғолиб чиққан қорилар БУ ЙИЛГИ МУБОРАК ҲАЖ САФАРИГА БЕПУЛ ЙЎЛЛАНМА оладилар.

Шу йилнинг 16-, 17-май кунлари тарихимизда биринчи марта АЁЛ-ҚИЗЛАР ЎРТАСИДА ҚУРЪОН МУСОБАҚАСИ уюштирилади. Мусобақа бир даврада ўтказилиб, Мовароуннаҳр жумҳуриятларидан 4 нафардан, Ўзбекистон вилоятларидан 2 нафардан номзод иштирок этади. Аёл қорилар ўз вилоятларида ўтказилган мусобақаларнинг ғолиблари бўлишлари шарт. МУСОБАҚА ҒОЛИБАСИГА ЎЗ МАҲРАМИ БИЛАН БУ ЙИЛГИ МУБОРАК ҲАЖ САФАРИДА БИРГА БЎЛИШИ УЧУН БЕПУЛ ЙЎЛЛАНМА берилади.

МОВАРОУННАҲР МУСУЛМОНЛАРИ ИДОРАСИНИНГ ДАЪВАТ ҲАЙЪАТИ.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши котибияти ва Марказий сайлов комиссияси жамоалари Марказий сайлов комиссияси котибияти бошлиғи В. Т. Абдуллаевга опаси

Марҳамат ТОЖИБОЕВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қиладилар, марҳуманинг оила аъзоларига сабр-бардош тилайдилар.

БАРС

САВДО УЙИ
ЁПИҚ АКЦИОНЕРЛИК ЖАМИЯТИ
(НИЗОМ ЖАМҒАРМАСИ 10.000.000 СЎМ)
ХУСУСИЙ ШАХСЛАР УЧУН ИМТИЁЗЛИ АКЦИЯЛАРГА ОБУНА БЎЛИШНИ БОШЛАДИ.
ҲОЗИРЧА ЎЗ БАҲОСИ БЎЙИЧА ПАСТ ҚИЙМАТИ — 5.000 СЎМ.
ТАЪСИСЧИЛАР КЕНГАШИ ЙИЛЛИК МИҚДОРДАН КАМИДА 30 ФОИЗ ДИВИДЕНД БЕРИШНИ КАФОЛАТЛАЙДИ.
"БАРС" акциялари — бу Сизнинг пулларингизни пулнинг ҳаддан ташқари қадрсизланиш шароитида ҳам ишончли сақлайди.
ОБУНА 10 МАЙДАН 25 МАЙГАЧА ЎТКАЗИЛАДИ.
Акцияларга обуна бўлиш муддати тугагандан сўнг фақат бозор нархларидагина сотилади.
Обуна бўлишга шошилинг!
Боғланиш телефони: Тошкентда 55-90-15.

МУАССИСЛАР: Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси.

Бош муҳаррир вазифасини бажарувчи: Анвар ЖЎРАБОЕВ.

МАНЗИЛИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй

Таҳририятга ҳажми 9 бетдан ортиқ мақолалар қабул қилинмайди. Топширилган қўлёзмалар муаллифларга қайтарилмайди.

Алоқа учун телефон: 33-07-48.
Индекс: 64608, Буюртма Г—143.

ХАЛҚ СЎЗИ

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концерни, Тошкент шаҳри. 700083, Ленинград кўчаси, 32-уй. 100000 нусхада чоп этилади. Босишга топшириш 21.00. Босишга топширилди. 21.30. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12